БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттингеи

ШЫН

СОВЕТ ЗВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 ЯНВАРЬ 23 ЧЕТВЕРГ № 16 (3986)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА

Черниң бирги кылымал эдеринчизиниң шимчээшкининиң соксаанының дугайында СЭТА-ның дыңнадыы (1 арын).

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда (1 арын).

Эвилелдиң Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызылдың № 331 соңгулда округунуң округ комиссиязын бадылаар дугайында Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитединиң шиитпири (1 арын).

Национаддар Совединге соңгулдалар талазы-биле областың соңгулда комиссиязын бадылаар дугайында Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитединиң шиитпири (1 арын).

П. Киселев. — Партия ажылынга Коммунистиниң чугула хевири (2 арын).

Школа ажылының темаларынга ноомчукчуларның чагааларындан (2 арын).

Парлалгага үнген чүүлдериниң дээштиг болганы бедидер (2 арын).

М. Момбужай. — Кедээ Советтериниң ажылынга улуттулганы күштелдирер (3 арын).

И. Доржу.— Кол кичээнгей чурттарга бажыңнарының тулуунда (3 арын).

П. Гусев. — Областың үлетпурунуң моон соңгаргы сорулгалары (3 арын).

БИСТИН КАЛЕНДАРЫВЫС: Улуг Англи шулукчу (4 арын).

ЧУРТТАЛГА ТУДУУН ТОДАРГАЙ УДУРТУР

Областың партия, совет организациялары чурттарга тудуунга удуртулганы кичээнгейниң төвүнге тургусканының түңнелинде, тудуг организацияларының ажылы сөөлгү чылдарда элээн өскүзөө болгаш хей-хей чурттарга бажыңнары туттунгулаан. Ынчалза-даа ажылчы чоннарның хун-бүрү өзүп турар культурлуг негелдезин ол ыракта-ла хандырып шыдавайн турар.

Чурттарга тудуун дүрген шиитпирлээр сорулга-биле СЭКП-ниң Кызыл хоорай болгаш районнар комитеттери, райкүүскомнар болгаш хооркүүскомнар чурттарга бажыңнарының тудуунуң дугайында айтырыгны боттарының хуралдарынга тургузуп, шиитпирлерни хүлээп ап турарлар. Мындыг болза-даа үндүрген шиитпирлериң күүселдези дээш организастыг хемчеглерни кошкак ап турарындан чамдык тудуг болгаш ажыл-агый аргазы-биле тудуг кылып турар организациялар чурттарга бажыңнарының тудуг планын күүсетпейн база хуусаазын узадып турарлар.

Кызыл хоорай Соведи чурттарга тудуун дүргедир дээш хоорайның тудуг болгаш ажыл-агый аргазы-биле чурттарга бажыңнары тудуп турар организациялариң удуртукчуларының илеткелдерин күүскомнуң хуралдарынга база сессияларга дыңнап, тудугларның ажыглалга киирер хуусалаарын айыткан шиитпирлерни үндүрүп келген. Шиитпирлериң күүселдези дээш организастыг ажылды кошкак тургусканындан, хоорайның чамдык тудуг организациялары чурттарга тудуунуң планын күүсетпейн турар болгаш хуусаазын узадып турарлар.

Областың тудуг-септелге конторазы өрткен чылын Кызыл хоорайга 840 дөрбелчин метр шөлдүг чурттарга бажыңнары бээр тургаш, чүгле 280 дөрбелчин метрни, хоорайның чаагайжыдылга тудуг конторазы 341 дөрбелчин метриң орнунга 141 дөрбелчин метрни берген. «Тыва тудуг» трези хуузунда чурттарга тудуунуң планын күүсеткен болза-даа, организацияларның чагыгларын күүсетпээн.

СЭКП Кызыл хооркому, хооркүүскомнар чурттарга тудуунуң планын күүсетпейн, хуусаазын узадып турар тудуг болгаш ажыл-агый аргазы-биле тудуг кылып турар организациялар-биле эптежип, оларның удуртукчуларының санал-оналдарын өзугаар чамдык чурттарга бажыңнарының тудуунуң хуусаазын узадыптар чоруктар бар. Областың тудуг-септелге болгаш хоорайның чаагайжыдылга тудуг конторалырының 1957 чылда ажыглалга киирзе чогуур планныг чурттарга тудуундан элээн каш бажыңнар бо чылче шилчээн.

«ССРЭ-ге чурттарга тудуун хөгжүдер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын амыдыралга боттандырар дээш, чурттарга бажыңнарының тудуунга удуртулганы партия болгаш совет органнары күштелдирип, тудугжулар ортузунга политмассалыг ажылды, социалистиг чарышты калбартыр ужурлуг.

Партияның болгаш чазактың чурттарга тудуун хөгжүдер дугайында салып турар сорулгазын амыдыралга боттандырар дээш, шудургу ажылдап турар тудуг болгаш ажыл-агый аргазы-биле чурттарга тудуу чорудун турар организацияларны демдеглээри чугула: Хову-Аксының бүдүрүлгези өрткен чылын чурттарга тудуунуң планын 110 хуу күүсеп, бирээзинге-ле 18 аал ишти чурттаар 2 бажыңны база 2—2 квартираларлыг каш бажыңны ажыглалга кирген. Хову-Аксының тудугжулары бо чылын 3500 дөрбелчин метр шөлдүг бажыңнарны тудуп ажыглалга киирер хүлээлгени алгаш, хайыышкынныг ажылдап турарлар. Облпотребсоюз, Кызылдың № 1 АТК-зы, Туранның, Кызыл-Мажалыктың, Хандагайтының септелге-тудуг конторалары өрткен чылдың планын чедишкиниг күүсеткеш, бо чылдың сорулгаларын боттандыра бергеннер.

Чадаана хоорай Соведи чурттарга тудуун багай удуртуп келген. Хоорайның септелге-тудуг конторазының ажылдакчыларын безин четчелеп албас чоруктар тургулаан. Ол чугула тудуг организациязын удуртуп башкарар ажылдакчы чок турганы-биле чурттарга тудуунуң планы күүсеттинмээн болгаш 1956 чылда эгелээн 2—2 квартираларлыг 2 бажыңның тудуу үзүлген. Чурттарга тудуунга көрдүнген хөрөңгини шын эвес чарыгдаар чорук Чадаана хооркүүскомда бар. Өрткен чылын чаа тудар бажыңнарга көрдүнген акша-биле эрги бажыңнар садып алган. Хоорай Соведи чурттарга тудуун мынчалдыр удуртуп турда, СЭКП Чөөн-Хемчик райкомунуң, райкүүскомнуң эптежип турары шын эвес.

Областың тудуг организацияларының тудугжуларының мурнунда 1958 чылда улуг сорулга салдынган. Чурттарга тудуунуң планын өй-шаанда боттандырар дээш, СЭКП Кызыл хооркому, райкомнар болгаш райкүүскомнар, хооркүүскомнар чурттарга тудуунуң дугайында айтырыгны хуралдарынга тургузуп, тудугларның өгелээриниң болгаш доозуп ажыглалга киирериниң график-планнарын бадылап, шыңгыы контрольду тургузар хүлээлгелиг.

Чурттарга тудуун ажыл-агыйжы болгаш улусчу арга-биле дүрген шиитпирлээр төлөөде, бажыңнарны тудуп өгелээри-биле анаа чурттаар кижилерни баш удур сагындырып, олар ол бажыңның кайы өрээлинге чурттаарын айтып бергеш, оларның киржилгезин калбартыры партия, совет, тудуг организацияларының кол сорулгазы болур.

Чурттарга тудуун дүргедиринге бөзе бир кол чүве болза, ажылчын, албан-хаакчыларның хуузунда чурттарга тудуун бүгү тала-биле калбартыры болгаш ону деткиири болур. Ынчангаш хуу тудугжуларын чурттарга киирер хүлээлгелерге өй-шаанда тыпсып, эргежок чугула тудуг материалдарын болдунар арга-биле оларга садары, хамаарышкан организациялар хуузунда чурттарга бажыңнары тудуп турар ажылдакчыларынга дуза көргүзери эргежок чугула.

Чурттарга тудуунга хереглээр бүгү материалдарның кол нуруузун ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге чедир белеткээр дугайында партия, совет органнарны тудуг организацияларының, тудугжуларның күүн эвилелдээр ужурлуг.

Партия, совет, профэвилел болгаш комсомол организациялары тудугжулар ортузунга социалистиг чарышты калбартыр болгаш боттуг удуртур, чарышка алдынган хүлээлгелериниң күүселдези дээш демисежири чугула. Социалистиг чарыштың түңнелин өй-шаанда үндүрүп, тудугжуларның хуралдарынга чугаалаштырып, мурнакчыларның дуржулгазын нептередир херек.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хун-бүрү сагыш човаашкынынга бүргеткен ажылчы чоннарның патриоттуг кедүрүүшкүнүн партия, совет, профэвилел, комсомол организациялары деткип, чурттарга тудуунуң талазы-биле 1958 чылда салдынган сорулгаларны хуусаа бетинде күүсеттинген турар кылдыр, ажыл-херекти, тудугжуларның күүн, бар курлавырларны шак ынчаар организастаары негеттиниң турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунда

Кедээ ажыл-агыйны хөгжүдер болгаш эштги, сүттү, тарааны, картофельди, хендирни база кедээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүреринге бедик көргүзүглерни чедип алыр талазы-биле чедишкиннери дээш, эртемниң болгаш мурнакчы аргаларның чедишкиннерин кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге нептереткени дээш Белорус ССР-ниң колхозчуларының, МТС-тер болгаш совхозтар ажылдакчыларының, кедээ ажыл-агыйының түскай эртемниглериниң, партия, совет болгаш комсомол ажылдакчыларының улуг бөлүүн орденнер болгаш медальдар-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму шаңнаан.

Шупту 4970 кижи шаңнаан, ооң иштинде Ленин орденн-биле—196 кижини Күш-ажылдың Кызыл Тугу орден-биле—763 кижини, «Үндүлелдиң демдээ» орден-биле — 1486 кижини, «Күш-ажылчы эрес-маалыр чорук дээш» деп медаль-биле— 1258 кижини болгаш «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медаль-биле—1267 кижини шаңнаан.

Тарааны, картофельди, хендирни, эштги, сүттү болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын бүдүрер талазы-биле болгаш эртемниң база мурнакчы дуржулганың чедишкиннерин бүдүрүлгеге нептередир херектиң талазы-биле чедип алган шылгарангай чедишкиннери дээш, кедээ ажыл-агыйның 32 мурнакчыларынга Социалистиг Күш-ажылдың Маадырлары деп аттарны тывыскылаан.

„Быжыг тайбың болгаш тайбың кожа-хелбээ турары дээш“

Эш Н. С. Хрущевтуң чугааларын болгаш беседаларын чыынды ном кылдыр үндүргени

Күрүнениң политиктиг номнар үндүрер чери «Быжыг тайбың болгаш тайбың кожа-хелбээ турары дээш» деп аттыг чыынды номну белеткээн болгаш парлап үндүрген. ССРЭ-ниң даштыкы политиказының болгаш улустар аразының харылаларының айтырыгларының талазы-биле 1957 чылда Н. С. Хрущевтуң чугаалаан чугааларын болгаш даштыкы парлалганын төлөөлекчилери-биле ооң беседаларын ында киргилээн. Оон ыңай ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сессияларынга Н. С. Хрущевтуң чугаалары, элээн каш чурттарның солуннар корреспондентилериниң айтырыгларынга ооң харылары болгаш өскүзөө чылда совет парлалгага парлаттынгылаан өске-даа материалдар база ол чыындыда кирип турар.

Чыындыны массалыг тираж-биле үндүрген. (СЭТА).

Эвилелдиң Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызылдың № 331 соңгулда округунуң округ комиссиязын бадылаар дугайында

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитединиң шиитпири

«ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмүнүң» 43,44 болгаш 45 чүүлдериниге үндезилээш ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединиң күүсекчи комитединиң **шиитпирлээни болза:**

Эвилелдиң Совединге соңгулдалар талазы-биле Кызылдың № 331 соңгулда округунуң округ комиссиязын хейниити организацияларының болгаш ажылчы чоннар ниитилелдериниң дараазында төлөөлекчилери составтыг кылдыр бадылаар.

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазы **Намай** Николай Саевич—Тыва областың профессионалдар эвилелиниң чөвүлелиниден.

Округтуң соңгулда комиссиязының даргазының орулакчызы **Емельянов** Анатолий Федорович — областың культура эргелелиниң ажылдакчыларының коллективиниден.

Округтуң соңгулда комиссиязының секретары **Виноградова** Полина Ивановна — Бүгү-эвилелдиң Аныяктарының Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң Кызыл хоорай организациязындан.

Соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Ладанова Вера Лукинична — Кызылдың пелучилищезиниң партия эге организациязындан.

Даш-оол Галина Токтугуевна — СЭКП Улуг-Хем райкомунуң партия эге организациязындан.

Липин Иван Васильевич — Сарыг-Сеп МТС-тин профэвилел организациязындан.

Тарасенко Надежда Лукьяновна — Кызылдың уруглар эмнелгезиниң ажылдакчыларының коллективиниден.

Горбунов Петр Иванович — күш-культура болгаш спорт обкомунуң ажылдакчыларының коллективиниден.

Меркулов Михаил Максимович — «Тывакобальт» руда эргелелиниң партия эге организациязындан.

Дажи-Норбу Монгуш Лопсанович—Тыва облпотребсоюзтуң ажылдакчыларының коллективиниден.

Норбу Яков Седипович — ДОСААФ-тың Тыва область комитединиң ажылдакчыларының коллективиниден.

Тыва облкүүскомнуң даргазының орулакчызы **А. КОЗЛЕНКО.**
Тыва облкүүскомнуң секретары **Г. ИВАНОВ.**

Кызыл хоорай,
1958 чылдың январь 21.

Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле областың соңгулда комиссиязын бадылаар дугайында

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүсекчи комитединиң шиитпири

«ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар дугайында Дүрүмүнүң» 39 болгаш 41 чүүлдериниге үндезилээш ажылчы чоннар депутаттарының Тыва область Совединиң күүсекчи комитединиң **шиитпирлээни болза:**

Тыва автономнуг областан Националдар Совединге соңгулдалар талазы-биле областың соңгулда комиссиязын хейниити организациязының болгаш ажылчы чоннар ниитилелдериниң дараазында төлөөлекчилери составтыг кылдыр бадылаар:

Областың соңгулда комиссиязының даргазы **Ортун-оол** Сергей Мидикпенович — Тыва областың коммунистиг организациязындан.

Областың соңгулда комиссиязының даргазының орулакчызы **Юмбуу** Андрей Байкара — Бүгү-эвилелдиң Аныяктарының Ленинчи Коммунистиг Эвилелиниң Тыва область организациязындан.

Областың соңгулда комиссиязының секретары **Изынеева** Мария Андреевна — дылдың, литератураның болгаш төөгүнүң Тыва өртем-шинчилел институдунуң ажылдакчыларының коллективиниден.

Областың соңгулда комиссиязының кежигүннери:

Хвойцев Сергей Евгеньевич — ДОСААФ-тың Тыва область организациязындан.

Королькова Антонина Захаровна — Кызылдың колбаса фабриказының комсомол организациязындан.

Саган-оол Олег Карламович — Совет чогаалчылар Эвилелиниң Тыва салбырындан.

Волонитин Иван Андреевич—«Кызыл аэропорттуң ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективиниден.

Евсеенко Вера Николаевна — Бай-Хаак МТС-тин ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективиниден.

Шедрухина Фанна Николаевна — Тыва кедээ ажыл-агый техникумунуң башкыларының коллективиниден.

Тур Иван Евстафьевич — Шагаан-Арыг МТС-тин ажылчыннарының болгаш албан-хаакчыларының коллективиниден.

Середкин Павел Михайлович—Каа-Хем районнуң Ленин аттыг кедээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан.

Кенденбиль Екатерина Седип-ооловна — Тыва национал театрның ажылдакчыларының коллективиниден.

Карэ-оол Хомушку Аракчаевич—Таңды районнуң «Типелге» кедээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларындан.

Тыва облкүүскомнуң даргазының орулакчызы **А. КОЗЛЕНКО,**
Тыва облкүүскомнуң секретары **Г. ИВАНОВ.**

Кызыл хоорай,
1958 чылдың январь 21.

Черниң бирги кылымал эдеринчизиниң шимчээшкининиң соксаанының дугайында

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫЫ

Хайгаарап көрүүшкүннерниң болгаш эдеринчиниң ужудуп чоруп турган оруунуң талазы-биле кылган саналгаларының аллынган медээлерин өзугаар алырга, Черниң кылымал бирги эдеринчизи январьның 4-те атмосфераның дыгыш каъдынче кирген болгаш болунуң шимчээшкинин соксатканы доктааттынган. Атмосфераның дыгыш каъдынче эдеринчиниң киргени болгаш ооң хып өрттенгени шуудуу-биле демдеглеттинмээн. Совет Эвилелиниң янзы-бүрү кезектеринге хып чоруур бүдүмелдерни көргүлеп турганының дугайында декабрь 28-тен январь 5-ке чедир хей санныы-биле кирип турган медээлер болза, болидтарга хамааржыл турар, чүге дээрге оларның кезүлгүлеп турганының районнары болгаш үе-шактары эдеринчиниң оруунуң чогуур аайы-биле дүүшпейн турар.

1957 чылдың октябрь 4-те салып үндүрген болгаш Черниң кырындан ооң оруунуң эң улуг бедээни 950 километр хире болуп турда эге үеде Черни долгандыр ооң бир дээскининиң үези 96,2 минута болуп турган кылымал бирги эдеринчи болза өртемчейниң бүдүмели болуп 92 хонуктуң дургузунда чоруп келген. Ол үениң дургузунда кылымал бирги эдеринчи Черни долгандыр 1400 хире дээскинигни кылган болгаш 60 миллион километр хире орукту ужудуп өрткен, ол болза Марс сылдыстың Черден эң-не биче ырай бээриниң үезинде Чер биле Марстың аразында хемчээлге дең болуп турар.

Бирги кылымал эдеринчини хайгаарап көрүп турганы болза, атмосфераның үстүкү каттарының болгаш Черниң кылымал эдеринчилериниң шимчээшкиннериниң дүрүмериниң дугайында өртем талазы-биле үнелиг медээлерни алыр арганы берген.

• • •

Январь 21-ниң өртенгинин 6 шакка чедир кылымал ийиги эдеринчи Черни долгандыр 1117 дээскинигни кылган.

Агаар бойдус аяс турда кылымал ийиги эдеринчи хун ашканының соонда соңгу широтаның 0-дан 65 градуска чедир черге болгаш хун үнериниң мурнунда мурнуу широтаның 0-дан 63 градуска чедир черге анаа каракка кезүлгүлээн.

Бистиң областа

Малчыннарга чаа бажыңнар

Улуг-Хем районнуң «Х улуг хурал» колхозунуң баштаар чери малчыннарны чурттарга бажыңнары-биле хандырарынче кичээнгейни улгаттырган. Мурнунда бажың чок турган малчыннар Балчыр-оол, Боруңмаа, Сенди-Хуурак, Бобуй-оол, Кескил-Серен олар чаа туттунган бажыңнарже чоокта чаа көжүп киргеннер. Чурттарга бажыңнары тударынга эки ажылдаан тудуг бригадазының бригадири аш Данчай-оолга, тудугжулар Чамзырын, Шавыраа, Бады-Назын оларга малчыннар өөрүп четиргенин илередип турарлар. Ам хойжу Балын-оолдуң кыштаанда бир эрги бажың ыяжын селип тудары-биле сөөрттүп чедирген.

Колхозтуң № 2 хой ажылының фермазында чүгле ийи хойжу чурттарга бажыңы-биле хандыртынмаан. Оларны 1958 чылда чурттарга бажыңы-биле чугаажок хандырар.

М. МЕНДОТ.

ТУДУГ ЫЯЖЫНЫҢ БЕЛЕТКЕЛИ

Каа-Хем районда Ленин аттыг колхоз бо чылдың тудугларына 1600 кубометр ыяш белеткээр планныг. Тудуг бригадачының тайгала звенозу сөөлгү хүннерге чедир муң ажыг кубометрни белеткээн. Хүнде ажыл нормазын150—200 хуу күүсеп турар Балган-оол, Яковлев, Дамба, Миков ышкаш мурнакчылар звенода хей.

Белеткеттинген ыяшты тудуг шөлдеринче сөөрттүрүп 1 тракторлуг, 2 автомашиналыг тускай звено организастан турар. Бригаданың ол звеноларында күш-ажылдың организастыы багай эвес тургустунган

Е. ПОЗДЕРИН.

СОҢГУЛДАЛАРГА АЛДАР КЫЛДЫР

* * *

Бригада сөзүн ээлеп щыдаар

БОРБАК-АРЫГ. (Телефон-биле). Шеми бажының Тестиг-Кара-Сугда демниг күш-ажыл хөглүг үргулчүлеп турар. Ажылдаарынга таарымчалыг (ниити чурттарга бажыңы, чем белеткээр чер) байдалдарында тургустунган. Ол болза, Чөөн-Хемчик районда «Большевик» колхозтуң бригадазы, удуртукчузу эш Күдер-оол.

Бригаданың составы 28 кижи. Олар келир кыжын хереглээр 2800 кубометр оттулар ыяш белеткээр хүлээлгелиг. Организастыг удуртулганың болгаш кызымак күш-ажылдың түңнелинде олар кыска үениң иштинде 460 ажыг кубометр ыяшты доорап чаргаш, чыып тургускан.

Ажылдың шынары, дүрген темпизи дээш кижи бүрүзү чүткүлүг демисежип турар. Хүнде 2 кубометрни белеткээр онаалданы Токпак, Сарыг олар 5 кубометр, а хереженнерден Долмажап, Чашоол олар 4 кубометр чедир кылып турар.

Бригада болунуң мурнунда салдынган сорулганы ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүнге уткуштур доозарын, харын ажыр күүседирин хүлээнген.

Чаңгыс эп-сеткилдиг деткиишкин

Эрзин районнуң бүдүрүлге черлериниң болгаш хей-ниитиниң чемненилге черлериниң ажылчыннары Тываның бүдүрүлге черлериниң бүгү ажылчыннарынга, инженер-техниктиг ажылдакчыларынга болгаш албан-хаакчыларынга ССРЭ-ниң Дээди Совединге болур соңгулдаларга таварыштыр социалистиг чарышты калбартыр дугайында Кызылдың даараныкчыларының кыйгырыын изин-биле деткип турарлар.

Районнуң даараныла цехиниң коллективи боттарының хуралынга кыйгырыгны таныжып көргеш, столовая ажылчыннарын социалистиг чарышка кыйгырган. Бараан бүдүрүлгезиниң ай планнарын 130 хуудан кудулатпас деп хүлээлгени даараныкчылар алган.

В. ЗРЕНЧИН.

Бедик темп-биле

Хову-Аксы комбинаттың тудугжулары ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдалар хүнүн күш-ажылчы бедик көргүзүглерлиг ужуражыр дээш социалистиг чарышты улам калбартканнар. Тудуг талазы-биле бо чылын хей ажыллар планнаттынган. Ниитизи-биле 3500 дөрбелчин метр шөлдүг чурттарга бажыңнары, чунар бажың, уруглар сады, дизельдиг электростанциядың бажың болгаш ооң-даа өске объектилерни бо чылын тудугжулар ажыглалга киирерлер.

Бо ажылдарны чедишкиниг күүседир дээш комбинаттың ажылчыннары тудуг материалдарының белеткелин күштелдиргеннер.

Бо хүннерге чедир 5168 кубометр тудуг дажы, 505 т. чугай белеткеттингеи болгаш тудуг объектилериниде сөөрттүнгеи.

Н. БЕЛОЧЕВ.

Мал кыштагладыышкыны

Чөөн-Хемчик районда «Большевик» кедээ ажыл-агый артелиниң колхозчулары СЭКП Төп Комитединиң декабрь Пленумунуң доктаалын база ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску сессиязының материалдарын танышкаш, күш-ажылчы улам бедиткен хүлээлгелерни алган. Даштыг-Тейде сүт-бараан фермазының коллективи бо чылын инектен ортумаа-биле 1200 литр сүттү саап алыры дээш ажаалда чемгерилдени улам экижидип турар. Инек кадарчызы коммунист Содунам инектерин чүгле менди эвес, харын ортумактан өрү күштүг чыл ажырарынга кызымаан илередип турар.

Колхозтуң кыштагларында шээр мал база хүр, күскү хевээр семис. Салгыспаа, Балчыр олар чаш малын бүрүн доруктуруп албышаан, хой бүрүзүнден ортумаа-биле 2,5 кг дүктү кыргып алырын хүлээнген. Амгы үеде хой ооллап эгелээн, ооң хураганнары менди өзүп турар. Чылгычы Сенденмаа бо чылын төрүүр 30 белериниң кулуннарын база бүрүн камгалап алырын хүлээнген.

Х. АРАКЧАА.

КОЛХОЗТА ҮРЕЗИН АРЫГЛААШКЫНЫ

Сүт-Хөл районнуң «Алдан-Маадыр» колхозу кыска хуусада тараа культураларының үрезиннерин 118 тоннаны, ооң иштинден 111 тонна кызыл-тас үрезинни чажар шынарынга чедир арыглап алган. Үрезиннер арыглаашкыны үргүлчүлеп турар.

Колхозчулар Амыр-Ашак, Буга, Анай-оол олар үрезин арыглаар нормазын хүн-бүрүде 150—200 хуу күүсеп турар.

Ш. ОНДАР.

Партия ажылынга коммунистерни киириштиреринiң чугула хевири

Бистiң коммунистиг партиявыстың күжү — оон кежигүнерiнiң сеткил-сагыжының болгаш хөделiишкининiң чаңгыс аянында, сырый каттыжышкынында болгаш идепкейлiинде болур. Коммунистер массаның ортузунга совет тургузугунуң амыдыралчы үндезини болур партияның политикалын доктаамал чорудар хүлээлгелиг. Ынчангаш олар күш-ажылга боттарының хууда үлегер-чижээ-биле база шынчы сөстери-биле ажылчы чоннарны СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерiн, ажыл-агыйжы болгаш политиктиг сорулгаларны күүседиринче мобилизастаан турарлар.

Партийжи амыдыралга бүгү коммунистерни киириштирери — бүгү парторганизацияларның ажылын экижидериниң, ажыл-агый, культура тургузуушкунунга удуртулганың деннелiн бедидериниң чугула негелдези болур. Ындыг төлөде, коммунист бүрүзү бодунуң парторганизациязының мурнунга партийжи даалгаларлыг турары оон кол хүлээлгелериниң биреези болуп турар. Коммунистер партийжи даалгаларны күүсетпишаан боттарының ажыл-ишчи мергежилiн болгаш политиктиг билiнiн бедидiп, массалар ортузунга организакчы ажылды чорударының аргаларын өөренiп ап турарлар.

Кызыл хоорайның партия организацияларының хөй кезiи СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерiн амыдыралга боттандырбышаан, коммунистерни кижизидер талазы-биле ажылдың дуржулгалын чедiп алганнар. Типографияның партия организациязы (секретары эш Бражников) коммунистерге партийжи даалгаларны бээрiн таарымчалыг тургускан. Ында бүгү коммунистер партийжи даалгаларлыг. Эш Бергер —политбөлүм удуртукчузу, эш Тонких —доктаамал ажылдаар лектория эргелекчизи болгаш эш Жаров —профэвилел комитедiнiң ажылын удуртуп турар. Парторганизация коммунист бүрүзүнге даалгаларны бээрде, оларның иштiи болгаш политиктиг билiнiн барымдаалан база коллективтiң мурнунда салдынган сорулгаларны күүседиринге холбаштырыш келген. Типографияның бүгү коммунистери хейниитичи амыдыралга идепкейлиг киришпишаан, күш-ажылга боттарының хууда үлегер-чижээ-биле бүдүрүлге онаалдаларын чедiишкиннiг күүседиринче коллективтi мобилизастаан турар.

Хоорайның аъш-чем комбинадының партия организациязы (секретары эш Петрова) түс-түс коммунистер-биле ажылды база-ла экижиткен. Ол парторганизацияның коммунистерiнiң хөй кезiи доктаамал партийжи даалгаларлыг. Оларның чамдыызы агитаторлар, хана солун болгаш агитхуудустар редакторлары, а өскелери партия хуралдарының шиитпирлерiнiң күүселдезин организастаар талазы-биле тодаргай даалгаларлыг. Коммунистернiң ажыл-ишчи мергежилi болгаш политиктиг өзүдези партийжи даалгаларны оларның күүседип турганының үезинде тодаргай билiнiп турар.

Коммунист кижiнiң партия организациязының секретарынга сөгүттурары — харыысалгалыг болгаш хүндүлүг даалга болур. Коммунистернiң шак ындыг бедик идегелiн күүседир талазы-биле эки ажылдап келген секретарылар хоорайда хөй. Оон чижээнге төп автосептелге мастерскаязының партия организациязының секретары эш Кудринаны киирiп болур. Коммунистер ону боттарының парторганизациязының секретарынга улай-улай сөгүп ап келгеннер. Эш Кудрина бодунуң коллективiнiң дугайында доктаамал сагыш салып, бүдүрүлгеге коммунистернiң мурнакчы ролюн бедiдiп, ажылчынарның ажылдаарынга таарымчалыг байдалларны тургузуп бээринче кичээнгей салып, чүткүлүг ажылдап келген. Даг экспедициязының автобазазында эш Гоева ол коллективтiң партия организациязының секретарынга база-ла каш улаа улаштыр сөгүдүп, коммунистернiң бедик идегелiн үлегерлiи-биле күүседип келген.

Ынчалза-даа бистiң чамдык коммунистеривис партийжи даалгаларны, оларга коммунистернiң идегелiн багай күүседип, ажылга харыысалга чок болгаш чурум чок чорукту көргүзүп турар фактылар бар. Коммунист эш Малышевти ном садының коллективiнiң коммунистери парторганизация секретарынга сөгүп алганнар. Ынчаарга эш Малышев коммунистернiң ол улуг болгаш хүндүлүг идегелiн ак сеткилдиг күүседирiнiң орнунга, чурум чок чорукту болдуруп, партия хуралларын үргүлчү чыылдырбайн, агитколлектив ажылын багай удуртуп келген болгаш политбөлүмнүң ажылын экижидеринге сагыш салбаан.

Бодунуң хүлээлгезiн хоорайның коммунал ажыл-агыйының партия организациязының секретары эш Гапонов база-ла багай күүседип турар. Эш Гапонов партияның кежигүн дадывырын самчыгдаалы илерээн болгаш ол дугайында СЭКП хооркомунуң бюрозунга шыңгыы хемчет алыскан. Садыг школазының парторганизация секретары эш Пленкина, № 10 школада парторганизация секретары эш Юрьева оларның четпес ажылдап турарының дугайында коммунистернiң негелдези база-ла чөптүг болуп турар.

Амгы үеде Кызыл хоорайның ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле бир дөмей ССРЭ-ниң Дээди Совединге сөгүлдаларга белеткенiп турар. Маңаа холбаштыр 20 коммунистер агитпунктулар эргелекчилерiнде, 500 ажыг коммунистер агитаторларда ажылдап, чурттакчы чоннуң ортузунга агитас-массалыг ажылды улам күштелдирген. Амгы чугула политиктиг кампаниялың үезинде ол партийжи даалгаларны күүседири коммунист бүрүзүнге харыысалгалыг хүлээлге болур.

1957 чылдың декабрь 15-те болуп эрткен улус судтарының сөгүлдаларына белеткелдер үезинде хоорайда агитпунктулар болгаш агитаторлар оларга онаашкан ажылды эки күүседип, сөгүкчулар ортузунга политиктиг ажылды өзөн күштелдиргеннер. Оон соонда, агитпунктуларның ажылы ССРЭ-ниң Дээди Совединге сөгүлдаларга белеткелдер кампаниязы эгелээни-биле холбашгыр сөгүкчулар ортузунга агитас-массалыг ажылды улам экижидеринче угландыр таарыштыр тургустунган. Агитпунктулар планныг ажылдап турар. Облпотребсоюзтуң транспорт конторазында агитпунктуга (эргелекчили эш Бардюгов) агитаторларның сургаалдалыг чөвүлел хуралы болуп эрткен. Сельхолтранстың транспорт конторазында агитпунктуга СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң түңнелдериниң дугайында солун лекция организастаттынган. Облкүүсөм коллективiнiң партия организациязының (секретары эш Вилжанин) болгаш облпотребсоюзтуң партия организациязының (секретары эш Никулин) агитаторлары ССРЭ-ниң Дээди Совединiң тоску сессиязының материалдарын сөгүкчуларга эки таныштырган.

Ынчалза-даа партийжи даалгаларны күүседирiн шыңгыы эвес байдалдыг көрүп турар коммунистер барын айтыры чугула. Коммунист эш Санчайның удуртуп турары агитпункт ССРЭ-ниң Дээди Совединге сөгүлдалар белеткелдеринге холбаштыр болдунуң ажылын дыка өскүм эде тургузуп турар. Алгы заводунда агитпунктунуң эргелекчизи эш Блинов (культура эргелелинде) болдунуң ол хүлээлгезiн күүселiринден яңзы-бүрү чыыдагаачнаар-биле ойталап келген. Ол фактылар болза, СЭКП хооркомунуң талазынан коммунистерге бердинген партийжи даалгаларның күүселдезiн кошкак контрольдап турарының херечизи болур. Моон сөгүлаар ол четпестерни узуткаар талазы-биле хемчеглерни алыр ужурлуг бис.

Кадрларны марксизм-ленинизмнiң билiглери-биле чепсеглээрiнiң кол аргазы болур пропаганда ажылынга киржири — коммунистернiң чугула хүлээлгези. Бо өөредилге чылында хоорайның партия чыыдыышкынының четкизинде ындыг партийжи даалгаларны күүседип турар 70 ажыг коммунистер бар. Пропагандистернiң хөй кезiи дээди болгаш доосаан дээди эртемнiг, ол ажылга дуржулгалыг болуп турарлар. Эштер Назаров (облоно), Пуговкин (№ 3 школа), Гриценко (радиоинформация киллизи) пропагандист хүлээлгени ак сеткилдиг күүседип, кичээлдерни организастыг болгаш бедик иделлиг деннелге эрттирiп турарлар. Марксизм-ленинизмнiң кежээки университединде башкылап турар эш Скрипов бодунуң эки ажылы-биле дыннакчыларның бедик хүндүткелiн чедiп алган. Ол аңаа философия эртемiн үр үеде башкылаан болгаш кичээлдерге эки белеткелдиг кээп, лекцияларны солун болгаш бедик иделлиг деннелге чорудуп келген.

Оон-биле чергелештир пропагандист хүлээлгезiн четпес күүседип, кичээлдерни үргүлчү үзүп турар коммунистер бар. Облонода эш Бегзи бо өөредилге чылында политбөлүмнүң кичээлiн чүгле чаңгыс улаа чоруткан. Электростанциязында (пропагандист эш Шашков), алгы заводунда (пропагандист эш Кавыршин) олар кичээлдерни 1-2 удаа үскеннер.

Коммунистерни партия ажылынга киириштиреринiң чугула хевири болур партийжи даалгаларның күүселдезiнге доктаамал контрольду тургузары, оларның ажыл-ишчи болгаш политиктиг өзүдезiнге кичээнгей салыры, хөй-ниитичи ажылга оларның харыысалгазын бедидери бүгү партия организацияларының чугула хүлээлгези болуп турар.

П. КИСЕЛЕВ,

СЭКП Кызыл хооркомунуң секретары.

Каа-Хем районнуң «Тере-Хөл» колхозунуң тудуг бригадазы чыл бүрүде күш-ажылчы чедiишкиннiг болуп келген. Район Совединiң депутады С. А. Седиптiң удуртканы ол тудуг бригадазы 1957 чылда 13 чуртталга бажыннарын тудар тургаш 32-ни туткан, оон ычай шала кылдынган 13 бажыннарның тудуун дооскан. Бригада 1800 хой кирер 3, ийи чүс инек кирер 2 кажааны, 400 хураганнарга база кажаларны туткаш ажыглалда киргген.

Ол бригадада тудугжулар С. Дамдын, Г. Казырык, М. Күнчүн олар түс-түс онаашкан ажылдарының нормазын хүн-бүрүде 150—200 хуу күүседип турар.

Чурукта: Тудуг бригадазының бригадири С. А. Седип.

Чуруу болгаш сөзү **С. Тамбаныы.**

Ажыл аъттары эки ажаалгада

Чаа-Хөл районнуң Ленин аттыг колхозунуң бирги хову бригадазының аът кадарчызы эш Сундуй ажыл аъттарын беш чыл дургузунда эки ажаап, менди кадарын келген. Ында 41 аъттарның, 2 бенiн күш-деңгели семис, чылыг үеледе ол чаа одарларны 3—5 катап солуп, аңаа аъттарны организастыы-биле кадарын келген.

Оон ажаалгазында аъттар эрткен чылдың чайынында тергиин эки семиреен. Олар чүгле олар ажаалгазы-биле эвес, харын немелде чемнер-биле база хандыртынып турар. Сундуй амгы үеде аъттарны эки оъттуг Ак-Ээрен, Дүгдектиг-Арт деп черлерде одарлаткан. Хову бригадазының кежигүннери семис күштүг аъттар-биле саат чок ажылдап турар. Хамык ужур аъттарны бүгү тала-биле камныг адилээринде. Артель баштаар чери аът ажаакчызының кызымак ажылын үнелеп көргеш, ону өртектиг чүүлдер-биле каш улаа шаннаан. Ол, СЭКП райкомунуп, райкүүскомнуң хүндүлел бижии-биле база шаннаткан.

С. СӨТНАМ.

500 ажыг хой хураганнаан

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң 500 ажыг хою хураганнаан болгаш 10 инек быжаалаан. Хойжу Н. Санмаа 109 төрээн хоюндан 109 хураганны, Н. Назын төрээн 220 хойдан 220 хураганнарны менди алган.

Артельдiң бүгү малчыннары мал ооллаашкынын чедiишкиннiг чорударынче улуг кичээнгейни салыры онза негеттинiп турар.

К. СТЕПАНОВ.

Школа ажылының темаларынга номчукчуларның чагааларындан

Чоокта чаа Бай-Тайганың Тээлиде Культура бажынынга районнуң башкыларының хүнүн эрттирген. Аңаа СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунуң түңнелдериниң дугайында партия райкомунуң секретары эш Харченко илеткел кылган. Ол ышкаш школаларда өөредилге чылының бирги чартыында түңнелдериниң дугайында айтырыгны база аңаа чугаалашкан.

К. ЧҮЛЬДҮМ.

* * *

Өөредилге чылының бирги үлдүцүнүн түңнелiнге бодаарга ийиги үлүүда Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозта чеди чыл школазының өөредилгезiниң шынары 87 хуу боош, өлүүн бедээн. Чамдык класстар бедик түңнелдерни чедiп алган. Ылангыя бирги «А» класстың (удуртукчу башкызы К. Комбукай) өөредилгезiниң шынары 100 хуу болган.

Школачылар боттарының хостуг шактарында колхозтуң сүт-бараан фермазынче барып, малды канчаар ажаап, төжээн турары-биле таныжып турарлар.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

* * *

Ол-ла районнуң Хорум-Дагда ортумак школада өөредилгенiң шынары база бедээн. Бир эвес бирги үлдүнде аңаа 54 өөреникчилер багай өөренген болза, ийиги үлүүда оларның саны 29 чедир кызырылган. Ынчангаш ийиги үлүүда өөредилгенiң шынары ниитизи-биле 90 хуу чедир өскен.

Х. АДЫШААА.

* * *

Солчур школазын бо өөредилге чылында чеди чыл школазы кылдыр эде тургускан. Ийиги үлүүда аңаа өөредилгенiң шынары Өвүр районда дээре школаларның бирээзи болуп программаны 88,3 хуу күүсеткен. Өөреникчилер кышкы дыштанылганың соонда, чаа-чаа күштерни номеп алгаш, эки өөредилге дээш парталар артынга база катап олурупканнар.

К. САГААН.

* * *

Сүт-Хөл районнуң Бора-Тайгада ортумак школаның өөреникчилери кышкы дыштанылганы хөглүг эрттиргеш, үшкү үлдүнче күженишкиннiг өөренiп киришкеннер. Школаның башкылар коллективiнiң ийиги үлдүнде багай эвес ажылдааны-биле өөредилгенiң шынары 88 хуу болган. Ынчаарга үшкү үлдүнде школага өөредилге кижизидилгелиг ажылды улам-на күштелдирiп школаның өөреникчилери болгаш башкылар коллективи чоокта чаа болган хүралга чугаалашканнар.

А. СЕРГЕЙ.

* * *

Эрткен ийиги үлдүнде Эрзин районнуң Нарын чеди чыл школазының башкылар коллективи төрелдер-биле ажылды өлүүн экижиткен. Ол болза, школага өөредилге кижизидилгелиг ажылды бедидериниң база бир чугула чүүл болган. Школаның өөредилгезiниң шынары 80 хуу болган. Чоокта чаа школаның башкылар совединге ийиги үлдүцүнүн түңнелдерiн чугаалажып көргеш, өөредилге чылының арткан үлдүннарында эки өөредилге дээш уламна күженишкиннiг ажылдаарын шиитпирлээн.

К. НУРЗАТ.

* * *

Бо өөредилге чылы өгелээрi-биле холбаштыр Кызылдың өкпе аарыы эмнээр эмнелгезiниң сөөк туберкулезу эмнээр салбырында эмнедип чыдар школа назылыг үрүгларның өөредилгезiн организастаан. Олар эмчиге эмнетпишаан, класстар айы-биле программаны база эрттерлер. Эмнелгеде чыдар үрүгларга кичээлдерiн эрттирери-биле Кызылдың № 2 школазындан ийи башкыларны быыгыгаан.

Ында школа назалыг шупту 18 үрүглар өөренiп турар. Өөредилге чылының бирги чартыында оларның хөй кезiи 4—5 демдектерлиг өөренгеннер. Өөреникчилер эртемнерге өөренiрiнден аңгыда үгулзалыг дааражыкшыларны кылырынга болгаш өске-даа үүлдерге өөренiп турарлар.

Б. ОЮН.

Колхозчу тудугларга ыяш белеткели

Эрзин районнуң колхозтарында 1958 чылдың тудугларынга ыяш белеткели организастыг чоруп турар. «Кызыл сылдыс» колхоз планда көрдүнген тудуг ыяжының кезилдезiн дооскан болгаш ам машина оруунче сөөрттүрүн үргүлчүлеп турар. «Чаа орук» колхоз 5000 хире чудукту кескеш, оон 60 ажыг хуузун машина оруунче сөөрткеп. Ол ышкаш «Коммунизмче орук» колхоз ыяшты кезiрiн барык доозуп турар.

Ынчалза-даа кайы-даа колхозта черде белеткээн ыяштарны тудуг шелдеринче сөөрттүрү кончуг ооҗумнаан турар. Тес-Хем МТС-тiң талазынан колхозтарның ыяш сөөрттүлезiнiнге дуза көргүзээн. МТС-тiн бир трактору эрткен чылдың ноябрьде «Чаа орук» колхозтуң ыяш белеткээр черiнге четкеш, чаңгыс-даа ыяш сөөртпейн үрелiп туруп алган. Ону ажылдадыр дугайында мынчага чедир хемчег алдынмаан. Хамык ужур черге хөй ыяш кезiп каарында эвес, а кестiнгенiн ыяшты бүрүн сөөрттүп ажыглаарында дээрзiн колхозтарның баштаар черлери код кичээнгейге алза чогуур

С. КСМЗУ.

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг кодээ ажыл-агый артели Кур-Шеле болгаш Хеременчи сыннарындан тудуг ыяжы белеткээри-биле 70 кижини чоруткан. Олар 1838 кубокетр ыяшты белеткээр тургаш, 850 кубометрни кескеп, машина оруунче үндүр сөөрттүп алганнар. Оон иштiнден 150 кубометр ыяш тудуг шелдеринде чедиртiнген.

ССРЭ-ниң Дээди Совединге сөгүлдаларның хүнү—март 16-га чедир тудуг ыяжының белеткелiн доозар дээш ыяш белеткелчилери хайнышкыныг ажыл дап турарлар. Оларның аразында 60 хаалыг Балдан-Доржу хүнде 16 чудукту кезер тургаш, 30 чедир кезiп, өскелерни кайгаын турар. Машина оруунче аът-биле хүнде 2 куоометрни сөөрттүр норманы сөөрттүкчү Дагба 3 кубометр чедирiп турар.

М. ОЧУР.

Парлалгага үнген чүүлдерниң дээштиг болурун бедидер

СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерiн күүсетпишаан коммунистиг партия болза, демократияны, калбак улус массаларның чогаадыкчы инициативалын болгаш идепкейiн улам ынай хөгжүдериниче угланган өлүүн хөй чугула хемчеглерни боттандырган. Ол идепкейлиг чоруктуң тодаргай илерээшкиннерiниң бирээзи болза, солунларга болгаш журналдарга ажылчы чоннуң чагааларының киреринiң көвүдеп турары болур. Ажылчыннарның, колхозчуларның болгаш интеллигенцияның чагаалары улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга курлавырларны болгаш аргаларны улам-на эки ажылдаары, коммунистиг партияның салган сорулгаларын амыдырал кырынга улам-на чедiишкиннiг боттандырары дээш сагыш салыышкыннары-биле долдунган. Үлетпүрү болгаш тудугну эргелеп башкарарын эде тургузар дугайында эш Н. С. Хрущевтуң илеткелiнiң Тезистерiн бүгү улустуң чугаалажып көрүп турганының үезинде 68 мың ажыг ажылчы чоннар төп болгаш чер-чер солунларына боттарының саналдарын, демдеглелдерiн болгаш негелделерiн бижээн чорук маңаа тодаргай чижек болур.

В. И. Ленин ажылчыннарның болгаш тараачыннарның чагааларын кичээнгейлиг көөр деп өөреткен. «Чүүлдүг хомудалдар улуг ужур-дузалыг болгаш улуг түңнелдерге чедирер деп чүвеге чоннуң ыяжыла өөредир херек» — деп ол бижээн. Ленинчи айтыышкыннарны эдербишаан, ажылчы чоннуң парлалгага бижээн чагааларынга сагыш човаңгыр, оваарымчалыг болурун партия кезээде-де негеп келтеч болгаш негеп турар.

Совет парлаага үлетүүрде, кодээ ажылагыйда, тудугда мурнакчы дуржулганы хүн тудум-на пропагандалап турар. Доктор шахтеру Николай Мамайның патриоттуг эгелекчи чоруунун дугайын амгы үеде бүгү чурт билир. Ынчалза-даа ол эгелээшкиннiн дугайын эң-не баштай Краснодон хоорайның «Социалистическая Родина» деп солуну, Ворошиловград областың солуннары медээлээн. Эш Мамай болдунуң парлалгага бижээн чүүлдеринге мун-мун шахтерларны күш-ажылдың мурнакчы дуржулгалары-биле таныштырган. Чаартыкчының инициативазын Украинаның Компартиязының ТК-зы чүүлүг деп көрген болгаш ол инициатива ам бүгү чуртта улам-на калбарып турар.

Иштики курлавырларны мобилизастаарынче, бүдүрүлгени улам ынай сайзырангайжыдарынче, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче угланган мурнакчы ажылчыннарның, колхозчуларның, интеллигенцияның парлалгага бижээн чүүл бүрүзүнге чогум-на ындыг деткимчени болгаш кичээнгей салыышкынын негеп турар.

Парлалгага чүгле чаартыкчыларның дуржулгазын көргүзүп тургаш эвес, харын четпестерни шүгүмчүлеп тургаш, чаа мурнакчы чорук дээш демисежип турар. Боттарының шүгүмчүлелдиг чүүлдериниң дээштиг болурун чедiп албышаан, парлалга болза, ажыл херекти экижидеринге, бистiң бурунгаар шимчээшкинивиске шаптык ужуштырып турар четпестерни чайладырынга идепкейлiг дузалап турар.

Хөй-хөй чижектерниң бирээзи мындыг. «Социалистическая Осетия» солун кол маркшейдер (даг ажылдары чорудар черлерниң хемчээлiн болгаш хевирiн тыртырар кижи—**Ред.**) эш Музальковтуң «Салоннуң руда эргелели орулгалыг боп болур» деп чүүлүн парлап үндүрген. Сөгүу-Осетияның Улус ажыл-агый чөвүлели ол айтырыгны сонуургап көргеш, Садоннуң рудниказынче бригада чорудупкан. Металлдың чидириiн кызырар, даг ажылдарын чорударының технологиязын сайзырангайжыдар, руданың бот-үнезiн чиңедир талазы-биле хемчеглер телевилеттинген турган. Өлүүн үе эрткен соонда руда эргелелiнiң коллективiниң планнан ажыр муң-муң тонна руданы каскаанын, миллион ажыг рубльди камнап алганын солун медээлээн. Эрткен чылдың үшкү кварталының ажылдарының түңнелдерiнiң талазы-биле Садоннуң руда эргелели бүгү эвилелдiң социалистиг чарыжынга бирги черни өлүүн.

Солуннарга үнген чүүлдерни чедир үнелеп көрбейн, оларның чугула шүгүмчүлелдиг медээлерiн ыыттавайн эрттирiп турарының эвээш эвес фактыларының ам-даа бар бооп турары харааданчыг.

Үзбек ССР-нiн Кадык камгалал, Кодээ ажыл-агый болгаш Культура министерстволары ажылчы чоннарның чагааларын болгаш «Кызыл Үзбекистан», «Правда Востока» деп республика солуннарында парлаттынып үнүп турар шүгүмчүлелдиг материалдарны чогуур үезинде көрүп шиитпирлевейн турарлар. Районнуң септелге-тудуг контораларында ажыл-агыйжы эвес, хөөлiленикчи чоруктар дугайында республика солунунга үнген чидиг шүгүмчүлелдиг чүүлду ыыттавайн оюп эрткеш, Ташкент хоорайның партияның Төп райкому шын эвес турушту өлүүн.

Ажылчы чоннуң солуннарда парлаттынган азы истелгеже чоруткан чагааларын хөй таварылгаларда-да бир албан черiнден өске албан черiнче шилчiп, бюрократтыг «чадалар» дамчып-ай-айгыбиле чоруп тургулаар, а оларның дугайында хемчеглер алдынмайн турар. Ындыг таварылганың дугайын, ылаңгыя Минскiден дыннадып турар. «Звезда» солуннуң редакциязы бир бажынче суг дамчып кирер хоорзаны шын эвес дуглаан дугайында чагааны Минскiниң хооркүүскомунга 1956 чылда-ла чорудуп берген. Чагаа болза, хооркүүскомдан Суг-канал трезинге, бортан районнуң чуртталга бажың өргелiнге кирген. Ведомстволар аразынга бижиглежишкiн чыл ажыр узамдыкган. Ажыл узамдырыкчыларының дугайында фельетонну солун бижип үндүрүпкен. Хооркүүском удатпаанда-ла «хемчег алдынган» деп харыы чоруткан, ынчалгада бажынның чурттакчылары ам-даа суг албайн турар.

Парлалгага шүгүмчүлелдiң дээштиг болуру дээш чедiишкiннiг демисел болзу, чер-чернiң партия комитеттерiнден боттарының парлалга органнарын канчаар леткiп, солунга илереп үнүп турар медээлерни канчаар үнелеп турарындан хөй чүүл талазы-биле хамааржыр.

Партия комитеди редакцияны деткiп, парлалгага үнген материалдарны чогуур үезинде боттуу-биле тодаргайлап көөрүүнүн орнунга шүгүмчүлеткен ажылдакчыларны чаглактап камгалаарын, оларны шүгүмчүлелге дээртпезiн ораладжыр чоруктуң фактылары бисте ам-даа таваржып турар. Чижээ, Николаев областың Лысогор районунуң удуртукчулары «Прапор коммунизму» солуннуң шүгүмчүлелдиг материалдарының дугайында шын эвес турушту эгелеп турганнар. Шүгүмчүлелдиг чүүл үнген санында-ла партия райкомундан редакцияже: «шүгүмчүлээр эргени силерге кым бергенiл», «чүге чөпшээретпээн силер» деп телефоннаан турарлар. Чамдык ажылдакчыларны шүгүмчүлелден камгалаарын ораладжыр, партия райкомунуп секретары эш Рябенский редакция ажылдакчыларын партия организацияларында документилер-биле таныжарын хорудаан. Харын-даа «Пивденна правда» деп область солунунга шүгүмчүлелдиг чүүл бижээн эш Жабокрицкийни район солунунуп редактору албанындан дүжүреринге четкен турган. Лысогор районда шүгүмчүлел кызып турар чоруктуң фактыларынга Украинаның КП-ның Николаев обкому шын харыыны берген. Обкомнуң бюрозунуп шиитпири-биле эш Рябенскийни ажылындан дүжүрген, аңаа партия талазы-биле хемчегни онааган. Солуннуң редактору мурнуку албанында катап ажылдай берген.

Парлалгага үнген чүүлдерни дээштиг болдурар талазы-биле СЭКП Татар обкомунуп бюрозунуп шиитпириниң дугайы «Правдага» парлаттынып үнген. Ол чүүлдерге харыы болза, ёзу-хевир эдериниде эвес, а ажыл-херектi боттуу-биле экижидеринге херектиг болур деп обкомуп бюрозу онзалап демдеглээн. «Парлалгага үнген чаңгыс-даа шүгүмчүлелдиг чүүл шын харыы чокка артпазын дээш партияның хооркомнары болгаш райкомнары доктаамал хайгааралар, шүгүмчүлелде ыыт чок эрттирер бюрократизмни, ажыл узамдыктырар чорукту болдурар ажылдакчыларга шынгыы хемчегни көргүзер хүлээлгелиг» деп шиитпирде чугаалап турар.

СЭКП-ниң Башкир обкому парлалгага улуг деткимчени көргүскен. «Совет Башкирия» болгаш «Совет Башкортостаны» солуннарның шүгүмчүлелдиг чүүлдерiн партияның Ишимбай хооркому болгаш Кармаскал райкому үр үениң дургузунда херекке албайн келгеннер. Ол партия комитеттери ажылчын болгаш кодээ корреспондентилернiн шүгүмчүлелдиг медээлериниң талазы-биле хемчеглер албайн, ажыл-агыйжы болгаш партийжи политиктиг ажылда улуг четпестер-биле эптежiп тургулаан. СЭКП-ниң Башкир обкомунуп бюрозу Ишимбай хооркомунуң болгаш Кармаскал райкомунуп шын эвес турештарын буруу шаап көргеш, оларның секретарылары эштер Еникеевтiң болгаш Аллаяровтуң ажылчын болгаш кодээ корреспондентилерниң медээлерiн шын эвес көрүп турганын айыткан, ол корреспондентилерниң медээлериниң түс-бүрүзүн сагыш човаңгыр, оваарымчалыг үнелеп көөрүп бүгү партия организацияларындан негээн.

Эстониянның КП Төп Комитеди «Правдада» парлаттынган «Ёзу барымдаалап бижиглээр чорукка удур болгаш шүгүмчүлелдiң дээштиг болуру дээш» деп парлалга допчулалының дугайында доктаалында «Совет Эстония» деп республика солунунуп редакциязы «болдунуп эргезiнде бар турар бүгү аргаларны (сагындырыгларны, чагааларга ёзу барымдаалаан харыыларын допчуларын, парлалга шүгүмчүлелiн ыыттавайн эрттирiп турар кижилерниц адрезiнге чүүлдерни, республиканың бүдүрүлгелерiнге, албан черлерiнге ажылчы чоннарның чагааларының болгаш хомудалдарының шиитпирлеттiнiн турарының талазы-биле ажылчын болгаш кодээ корреспондентилерниц рейдiлерiн организастаарын болгаш өскелерни-даа) ажыглап тургаш, шүгүмчүлелдиг чагаа бүрүзүнүп, солунга үнген шүгүмчүлелдиг чүүл бүрүзүнүп дээштиг болурун кызымаккайы-биле чедiп алыр ужурлуг» деп шын айыткан.

«Ажылчын болгаш кодээ корреспондентилерниц парлалгага бижээн чүүлдериниц изи-биле» —деп арынны парлап үндүрген, «Алтайская правда» солун эки инициативаны кылган. Парлалгага үнген шүгүмчүлелдиг чүүлдерни харыылавайн турар кижилерни чидиг-биле шүгүмчүлевишаан, солун болза, ажылчы чоннарның чагааларының талазы-биле алдынган хемчеглерниц дугайында дыңнадыгны парлап үндүрген.

Кызымаккай, принципиалдыг чорук болгаш шүгүмчүлелди ыыттавайн эрттирiп ораладжыр кижилерге эптеш чок болур чорук — бодунуп үндүрген чүүлдериниц дээштиг болуру дээш бистiц парлалгавыстың демиселiнде кол чүүл ол болур. Шүгүмчүлелдiн дээштиг болур чоруу солун бүрүзүнүп чарылбас кезээ болган турар ужурлуг.

(«Правданың» январь 18-теги мурнуку чүүлү).

КӨДЭЭ СОВЕТТЕРНИҢ АЖЫЛЫНГА УДУРТУЛГАНЫ КҮШТЕЛДИРЕР

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң, ылангыя күрүне эрге-чагыргазының чер-черде эң-не хөй санныг болгаш эң-не массалыг органнары болур көдээ Советтериниң дугайында хүн бүрү сагыш салып турар. Оон тодаргай хереченнериниң бирээзи болза «Советтериниң ажыл-чорудулгазын экижидер болгаш оларның массалар-биле харылзааларын күштелдирер дугайында» СЭКП ТК-ның секретариадының 1957 чылдың январь 22-деги доктаалы, РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1957 чылдың сентябрь 12-де бадылааны «РСФСР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының көдээ Совединиң дугайында» Дүрүм болгаш совет органнарның ажыл-чорудулгазынга хамаарыштыр сөөлгү чылдарда хүлээп алдынгылаан өске-даа чугула документилер болуп турар.

СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлеринге үндезилеттинген ол чугула документилер болза ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң мурнунга коммунистиг тургузуушкунуң чаа улуг чаагай сорулгаларын идип үндүрүп турар болгаш оларны шиитпирлээрде Советтериниң эргелерин улам-на улгаттырып, хүлээлгелерин бедидип турар.

Советтериниң ажыл-чорудулгазын экижидер дугайында СЭКП ТК-ның секретариадының доктаалы үнгенден бээр бо чылдың январь 22-де бир чыл болуп турар. Тыва автономнуг областың ажылчы чоннар депутаттарының районнар болгаш көдээ Советтери СЭКП ТК-ның ол доктаалын, СЭКП-ниң Тыва обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнуң шиитпирлерин күүседип турган, ажыл-агый, культура тургузуушкунунда көскү чедиишкиннерни чедип алган болгаш ажылчы чоннарның массалары-биле боттарының харылзааларын күштелдиргеннер.

Ындыг болза-даа көдээ Советтерниң ажылын удуртур талазы-биле чамдык райкүүскомнарның ажылы СЭКП ТК-ның негелделеринге ам-даа ыракта-ла дүүшпейн турар. Бо талазы-биле Сүт-Хөл райкүүскомнуң ажылын чижекке көргүлер херек. Районда 5 колхозтуг, боттарының аралы чоок беш көдээ Совет бар. Райкүүском бодунуң четчир санныг ажылдакчыларлыг аппарады-биле, күүском кежигүннериниң, депутаттарның болгаш хөй санныг активтериниң идепкейлиг киржилгези-биле ол Советтериниң ажылын черле үлегерлиг кылдыр тургузуп ап болурунуң бүтү-ле болдунар аргалары бар. Херек кырында ажыл дыка четпес. Райкүүском оон удуртукчулары эштер Доржу, Прокопенко, Мижит-Доржу болгаш өскелер-даа көдээ Советтери амдыгаа чедир-ле дендии эренгей удуртуп, оларның организас-массалыг ажылын көдээге ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунуң соңгарладып болбас сорулгаларын шиитпирлээринге ыракта-ла четпес холбаштырып турарлар.

Оон түннелинде, колхоз бүдүрүлгезин көдүрер херекке районнуң көдээ Советтериниң ролю ам-даа бедивээн, олар колхозтарның баштаар черлериниң ажылын контрольдавайн база оларга чогуур дузаламчыны көргүспейн турар. Оон ужурундан, ажыл-агыйның кол-кол планныг өнаалгалары колхозтарда багай күүсеттинип турар. Чижээлээрге, ниитиниң малын өстүрериниң планын Алдан-Маадыр көдээ Советтиң «Алдан-Маадыр», «Чырык орук» Бора-Тайга көдээ Советтиң «Коммунизмнин херели» колхозтары күүсеттпээнинин ужурундан, район ниитизи-биле 1957 чылда мыйыстыг бода малдың баш санын өстүрериниң планын түгле 98,9 хуу, инектиин — 91,6 хуу, өшкүнүүн—98,5 хуу, хаваннынын—97,8 хуу болгаш чылгыныын—84,7 хуу күүсеткен. Хойнуң баш санын өстүрериниң планын «Чырык орук» колхоз 99,5 хуу, а «Ишкин» колхоз 98,9 хуу күүсеткен.

Малдың ажаалгазын болгаш чемгерилгезин багай организастаанының ужурундан, районнуң колхозтарынга эрткен чылын 272 баш мыйыстыг бода мал, 132 баш хаван, 1413 баш хой, 1551 баш өшкү болгаш 79 бызаа, 109 хаван оглу, 472 хураган, 463 анай өлген. Малдың дыка хөйү-биле өлүр чоруу ылангыя «Коммунизмнин херели», «Ишкин» болгаш «Алдан-Маадыр» колхозтарга болдунган. Чаш малды диригге алырының деннели дыка куду. Чижээ, 100 баш төрүүр малдан түгле 75 бызааларны, 60 хураганнарны, 61 анайларны ап турар. Малдың продуктулуг чоруун бедидериниң сорулгазы күүсеттинмээн.

Чамдык көдээ Советтер, ылангыя Сүт-Хөл көдээ Совет (даргазы эш Диинмей) колхозтарда тудуг ажылын, чаагайжыдылганың болгаш ногаанчыдылганың хереэн ам-даа багай удуртпушаан турар. Ол көдээ Советте дыка хөй колхозчулар ам-даа өглерде чурттап турар, ол хиреэинде-ле, план ёзугаар көрдүнген 22 төлевилелдиг бажыңнардан түгле 8 бажың туттунган.

Чондан хавырар үндүрүглерни болгаш чыылдаларны көдээ Советтериниң хөй кезии күүсетпээн, оон-биле кады, чыгдынган акша хөренгини көдээ Советтериниң чамдык ажылдакчыларының талазындан самчыгдаар чоруктарның фактылары идерээн. Ылангыя Сүт-Аксы көдээ Советтиң секретары—1688 рубльди, Алдан-Маадыр көдээ Советтиң секретары—1621 рубльди, Сүт-Хөл көдээ Советтиң секретары—704 рубльди самчыгдап чок кылган. Ынчангаш районда ниитизи-биле 4013 рубль самчыгдаттынган, бурруулуг кижилер бар турда-ла, оларны түгле албан ажылындан чайладып каан боордан башка, оларга кандыг-даа хемчег хүлээтпээн болгаш самчыгдаттынган акшаны олардан күрүнеге дедир эгидип киирбээн.

Сүт-Хөл районнуң көдээ Советтериниң ажыл-агый ажыл-чорудулгазында шак мындыг улуг четпестерни түгле көдээ Советтериниң ажылын райкүүскомнуң ыракта багай удуртуп турары-биле база көдээ Советтериниң организас-массалыг ажылының дыка куду деннелде турып турары-биле тайылбырлаар херек.

1957 чылдың дургузунда райкүүском чангыс-даа көдээ Советтиң ажылының дугайында отчёт дыңнаваан, ындыг отчёттарны көдээ Советтериниң боттарының сессияларынга-даа тургуспаан. Оон түржүк, «Хамаатыларның билдириишкиннерин болгаш хомудалдарын шиитпирлеп көрүп турарының дугайында» Кызыл-Тайга көдээ Советтиң даргазы эш Таспаяктың илеткелинден ангыда, көдээге ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң янзы-бүрү адырларын удуртуп турарының дугайында чангыс-даа көдээ Советтиң күүскомунуң даргазының илеткелин албан.

Райкүүском көдээ Советтериниң даргаларының болгаш секретарьларының ажылгыр мергежилин белидер, оларның дуржулгаларын солуштурар талазы-биле чыл төнчүзүнге чедир барык чүү-даа кылбаан турган, олар-биле бир катап чангыс хүн иштинде чоруткан «семинары» оларга кандыг-даа ажык-дуза чок болуп эрттип калган. Райкүүскомнуң чамдык удуртукчулары (эштер Прокопенко, Мижит-Доржу болгаш өскелер-даа) күүскомнуң кежигүннери болгаш килдистериниң эргелекчилери чер-черге хаая барып турар болгаш көдээ Советтериниң ажылының иштинче ханылап кирбейн, оларның ажылында бар турар четпестерни эскерип көрбейн эрттип каан турар болгаш ол четпестерни чайладыр талазы-биле көдээ Советтерге чогуур практиктиг дузаламчыны көргүспейн турарлар.

Көдээ Советтериниң ажылынга райкүүскомнуң удуртулгазының байдалы шаа ындыг турда, оларның сессияларының, күүскомнуң хуралдарының белеткел чок болгаш чавыс деннелге эрттип турары, оларның ажылынга депутаттарның киришпейн турары, доктаамал комиссияларның ажылдавайн турары, депутаттарның соңгукчуларны хүлээп алыры организастаттынмайн, олар-биле ужуражыышкынары болбайн турары, иштики херек эмгеледелериниң сандаргай байдалда туруп турары, хамаатыларның хомудалдарын болгаш биллириишкиннерин көрүп шиитпирлээрин саадалып турары анаа-ла таварылга эвес. Райкүүском бо талазы-биле көдээ Советтериниң даргаларындан чогуур негелделерни салбайн турар болгаш оларның харылсалгазын бедитпейн турар. Эрткен чылдың мартта чер-чер Советтериниг соңгулдаларның үезинде соңгукчуларның берген чагыгларын районнуң чангыс-даа көдээ Соведи мөөннеп чыып, оларны боттандырар талазы-биле хемчегларни бадылаваан чоруку чүүн-биле тайылбырлаарыл? Ону болза ол чугула айтырыгны райкүүскомнуң болгаш көдээ Советтериниң күүскомнарының чедир үнелеп көрбээни-биле, харылсалга чок болганы-биле тайылбырлаар херек. Ол болза оларның улуг алдагдалы болур. Көдээ Советтери удуртур талазы-биле шак мындыг четпестер-биле моон соңгаар эштежин болбас.

Облкүүском көдээ Советтери удуртун турарының дугайында Сүт-Хөл райкүүскомнуң даргазы эш Доржунуң илеткелин дыңнаваш, бо талазы-биле райкүүскомнуң ажылын багай деп санаан болгаш бар турар четпестерни чайладырын, көдээ Советтериниң ажылын үндезини-биле экижидерин райкүүскомдан негээн. Облкүүскомнуң ол шиитпирин күүседири, малдың кыштаглаашкынын организастыг болгаш каража чокка эрттирери, часкы тарылгага белеткелдиг, колхозтарга тудуг ажылының темпилерин дүргедедири болгаш оларның шынарын экижидери. мал болгаш чер ажылының продуктулуун белидерин чедип алыры, Советтериниң организас-массалыг, культура-амыдырал ажыл-чорудулгазын үндезини-биле экижидери болгаш массалар-биле оларның харылзаларын улам-на күштелдирери ол райкүүскомдан негеттинип турар.

М. МОМБУЖАЙ,
облкүүскомнуң инструктору.

Эрзин районнуң «Чаа орук» колхозунуң хоюнуң кадарчызы Сидоо Ширап Сундуевич болгаш оон кадайы Сидоо Кунаа Нурсатовна төрээн колхозунга малдың баш санын өстүрер, продуктулуун бедидер дээш кызымак ажылдап турарлар. Кышкы үеде малын таарымчалыг эки оттуг чөрлерде оларладып турар. Оларның хою ам ооллап эгелээн болгаш баштайгы төрээн хойларының хураганнары менди алдынган болгаш эки доругун турар.

Чурукта: Сидоо Кунаа Нурсатовна чаа төрүттүнген хураганнары биле.

Фото С. Феоктистовтуу.

Соңгулдаларга алдар болдурган хүлээлгелер

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг колхозунун Арыг-Бажы фермазының саанчылары, кадарчылары ССРЭ-ниң Дээди Совединге соңгулдаларның хүнүнге алдар болдурган хүлээлгелерни алганнар. Олар саар инектерниң ажаалгазын улам-на экижидип турган сүт саалдазын амгы турганындан көвүдедир, ол хүнге чедир 10 тонна сүттү күрүнеге дужаар деп хүлээнгеннер.

Саанчылар С. Барыңмаа бо чылын инек бүрүзүнден 1300 кг, Т. Барыңмаа, Анчаңмаа, К. Анайбан оларның кайызында инек санындан 1200 кг сүттү саалыр дугайында хүлээлгени ап турар. Ам хамык ужур алган хүлээлгелерни херек кырынга күүседири арткан.

О. КЕНДЕН.

Келир өөредилге чылынга

Чөөн-Хемчик районнуң Ийменде чедиг чыл школазы 1958—59 өөредилге чылында одалгага 1440 кубометр ыяш хереглээр планныг. Ону белеткеп бээриге Ленин аттыг колхоз школа-биле керээ чарган. Керээни чогуур ейүнде күүседири дээш колхоз баштаар чери 10 кижи составтыг тускай звенону организастаан.

Школага оттулар ыяш белеткээр звено Кара-Дыт сынында ажылдап киришкен. Олар сөөлгү хүннерде 315 кубометрни белеткээн. Күш-ажылдың организастыы эки. Соңгулдаларга алдаржыткан социалистиг чарыш кижи бүрүзүн улам соруг киирип турар.

М. ЧИМБИИ.

Кол кичээнгей чурттал га бажыңнарының тудуунда

«ССРЭ-ге чурттал га тудуун хөгжүүлер дугайында» СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Төвүлелинин доктаалын боттандырар талазы-биле облпотребсоюзтун тудуг конторазының коллективи эрткен чылын багай эвес көргүзүглерни чедип алган. 1957 чылдың планын ёзугаар ниитизи-биле 660 дөрбелчин метр шөлдүг чурттал га тудуун тудар турган, тудугжулар 695 дөрбелчин метр шөлдүг бажыңнарны ажыглалга киирген. Оон-биле чергелештир тудуг конторазының турган бажының чурттал га бажыңы кылдыр чаарткан. Эрткен чылда облпотребсоюзта ажылдап турар 17 өг-бүле чаа бажыңнарже көжүп киргеннер.

Планда көрдүнген тудар болгаш септээр бүгү 19 объектилер ажыглалга кирген. Оларның иштинде 250 тонна картофель склады, дагаа чуургалары шыгжаар база хаван кажаазы болгаш оон-даа өске тудуглар бар.

Тудугнуң чыл планын чедишкинниг күүседир дээш бүгү бар арга, курлавырларны ажыглап, ажылчыннарның бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг байдалды болдунар аргазы-биле тургузуп турган. Ажылчыннарга 4 чурттал га бажыңнарын тудуп берген. Тудугжуларның ортузунга техниктиг кичээлдерни доктаамал чорудуп, оларга лекция, өскеделарны каш удаа чорудуп, бүдүрүлге хуралдарын үрлүчү чылдырып турган. Күш-ажылды шын организастап, бар техниканы чөп ажыглаанындан күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү планда көрдүнгенинден 12 хуу бедээн.

Тудугжуларның янзы-бүрү профессиялары шингээдип алырынга таарымчалыг байдалды тургуспушаан, эрткен чылдың дургузунда 23 штукатуржулары, 2 слесарьларны, 4 бызаныларны өреткен. Бо бүгү ажылдар чылдың тудуг планын ажыр күүседиринге улуг идигни берген.

Бүдүрүлгеде мурнакчыларның саны көвүдеп турар. Ажыл нормазын күүсеттестерниң саны эвээжээн. Тудугжуларның аразында социалистиг чарышка бирге черни А. Филимоновка удуртканы чазаныкчыларның бригадазы эзеп турар. Бригада эрткен чылдың тудуг планын 212 хуу күүсеткен. Мурнакчы тудугжуларга тудуг конторазында 30 чыл ажылдап турар хоочун бызанчы В. Тонких, печка салыкчызы Тостай-оол, дашчылар Оюн, Тулуш, ыяш белеткелчилери Кубанов, Соболев, электрик Науменко болгаш оон-даа өскелер хамааржыр. Оларның дыка хөй бирги кварталдың улуг нормазынын күүседезин доозар чедип турарлар.

Облпотребсоюзтун тудуг конторазының ажылында четпестер база бар. Чамдык тудугларның шынары багай, ону каш удаа эде кылыр чоруку узуткап шыдаваан бис. Оон уламындан акша хөренги хей чарыгдаттынып турар. 12 квартиралыг чурттал га бажыңы ажыглалга киирген сөөлүнде соңга карактарын 3—4 катап эде шилдээр, печкаларын катап салыр болгаш ажиктерни эде эштээр дээш оон-даа өске чедир кылдынмаан ажылдар хөй болган.

Оон-биле чергелештир прорабтарның ажылында улуг четпестер бар. Прораб Дзыбаның бурруузу-биле 12 квартиралыг бажыңның ханазын тудуп турда, 24 кубометр хананы эде салыр чорук таварышкан. Прорабтар болгаш десятниктер ажылчыннарның кылып турар ажылдарын эки билбес, ажыл-хереги чүгле саазын-биле удуртур чоруктар биске эвээш эвес турган. Оон түннелинде шалың фондузу ажыр чарыгдаттынып турган. Эрткен чылдың октябрь, ноябрь айларда шалың фондузундан 2 муң рубль ажыр чарыгдаттынган. Оон чылдагааны чудел дээрге чамдык ажылдарны каш катап кылырында алы ажылды шын эвес нормалаарында болур.

Облпотребсоюзтун баштаар черинин төлевилел бөлүүнүң дөзөлеп планнаан тудугларының сметазы шын эвес тургустунуп турарын демдегледе чогуур. Ылангыя, кол инженер Потылицынның тургускан төлевилелинин сметазынга улуг частырыглар таваржып турар. Чижээ, магазин-склад тудуунуң сметазынга 674 муң рубльди чарыгдаары көрдүнген турган. А кажан оон тудуун доозуптарга бүгү кылдынган ажыл түгле 241 муң рубльге үнелеттинген. Смета талазы-биле будулчак чорук тудуг ажылының темпизин дүргедиринге моондак ужураштырып турар.

Амгы үеде тудуг ажылчыннарының хөй кезии ыяш, даш болгаш өске-даа материалдарның белеткелин чорудуп турарлар.

Чаа чылда чурттал га бажыңнарының тудуун калбартыр болгаш чамдык объектилерни септээр талазы-биле улуг ажылдар планнаттынган. Бо чылдың дургузунда хоорайның ресторану, горпонуң 12 квартиралыг, облпотребсоюзтун 8 квартиралыг чурттал га бажыңнарын, боттарывыстың ажылчыннарывыска өскен каш чурттал га бажыңнарын тудары планнаттынган. Бо ажылдарны күүседип бодурунуң бүгү аргалары бисте бар.

И. ТОРЖУ,
Облпотребсоюзтун тудуг конторазының начальниги.

Мал ажылында комсомолчулар

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң девискээринде хар улуг дүшкен. Малчыннар артельдің шээр малын 30 ажыг кыштагларда үзүп тургускан. Колхозтун баштаар черинден немелде кыштагларны, одарларны шын таарыштырганы-биле малдың байдалы амгы үеде эки.

Ынчалза-даа кыштың берге үезинин эртпээнин, харның ам-даа чаарының магат чогун барымдаалаан, мал кыштаглаашкынынга аныяктарның киржилгезин күштелдирер дугайында айтырыгны комсомолчулар бодунуң ниити хуралынга чугаалажып көрген болгаш кадарчыларга дузалажыр кылдыр эштер Шулукна, Седенбел оларны баштадыр эзээн хөй комсомолчуларны кышкы турлагларже чоруткан. Комсомолчу Кавзага удуртканы 5 кижи хойжу Банданның кыштаанда 500 баш хой кирер немелде кажааны тудуп турар.

Комсомолчулар бодунун хуралының үндүрген шиитпирин боттандырбышаан, 16 хүүрегтерни, 2 улуг далбыйларны чазаан малчыннарга чедирип бергеннер.

Дыка хөй комсомолчулар агитаторлар. Олар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң соңгулдаларынга холбаштыр малчыннар ортузунга агитация ажылын улам-на калбартыр херекке идепкейлиг киржип турар.

С. БАНЧЫК.

Областың үлетпүрүнүң моон соңгааргы сорулгалары

Эрткен чылдың декабрьда болган ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску сессиясы 1958 чылда улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинин күрүне планын бадылаан болгаш бистиң чуртувустун сан-хөө планы—Күрүне бюджедин база бадылаан, Дээди Советтиң сессиязының шиитпирлеринде СЭКП-ниң XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдырал кырынга боттандырар дугайында совет улустун чүткүлдүг күзел-соруу чыыттынган болгаш кол экономиктиг сорулга—кижи бүрүзүнге онааштыр продукция бүдүрер талазы-биле эң сайзырангай капиталистиг чурттарны чедер сорулганы боттандырарынга дузалаар улуг ажылдар айыттынган. Оон-биле чергелештир ниити продукция бүдүрүлгезиниң деннели эрткен чылдаазындан 7,6 хуу көвүдээр, оон иштинде хереглелдиг чүүлдерин бүдүрери 6,3 хуу өзер.

Ажылчы чоннарны калбак хереглелдиг бараанныры-биле бүрүн хандырарынга күрүненин чурт болгаш кооператив үлетпүрү улуг рольду ойнаар ужурлуг. Бо сорулгаларны чедиишкинниг күүседир дээш күрүне үлетпүрүнүн бүдүрүлге черлериниң чаа тудугларынга болгаш бар тудугларны калбартырынга хөй акша хөренгини үндүрүп, техника, чиг-эт, дузалал материалдарны берип турар. Ол сагыш салыышкын бистиң областа үлетпүрүнүң калбаа-биле хогжүп турарындан тодаргай кестүп турар.

Тывада улуг бүдүрүлге черлериниң бирээзи Хову-Аксы комбинадының тудуу 1956 чылда эгелээн болгаш ам-даа үргүлчүлеп турар. Ак-Довуракта азбест комбинадының тудуу катап эгелээн. Бо улуг бүдүрүлге черлериниң тудуун күрүне хөй түннүг акша хөренги-биле болгаш эң сайзырангай техника-биле бүрүн хандырган. Область төвүнде эзээн хөй чугула бүдүрүлге черлериниң тудуу чедиишкинниг чоруп турар. Хонукта 50 тоннадан хөй хлеб болгаш өске-даа далгандан кылган аш-чемни быжырар механизастаттынган хлеб заводу март 1-де ажыглалга киреп, а пиво заводу июль айда продукциязын берип эгелээр. Оон аңгыда эт комбинадының, далган дээрбезиниң тудуу эгелээн. Колбаса фабриказының тудуу доозулган болгаш ол удавас ажыглалга киреп. Үстүнде адаттынган тудугларның ажыглалга киреп-биле чугула хереглелдиг бараанныларының бүдүрүлгези өзер, ассортиментизи көвүдээр болгаш шынары экижиир.

Чаа тудугларны ажыглалга киреп-биле чергелештир бүдүрүлге черлериниң ажылдап турар чепсек-хереклели бүрүн ажыглап, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн белитпишаан, чиик үнелиг, эки шынарлыг продукцияны хөй-биле бүдүрүп үндүрерин организастазары бүдүрүлге черлериниң директорларының, СЭКП райкомнарының, хооркомнуң чугула хүлээлгези болур.

Областың бүдүрүлге черлери 1957 чылда күш-ажылдың организациязын экижидер, бүдүрүлге онаалгаларын күүседир талазы-биле багай эвес көргүзүглерни чедип алганнар. 1955 чылдыынга бодаарга эрткен чылын 24 миллион рубльдиг бараанныларын хөйнү бүдүрген. Областа бүдүрүлгелериниң 15-жи эрткен чылдың бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде күүсеткеннер, а 8 бүдүрүлге черлери Совет Конституция хүнүн таварыштыр боттарының планнарын ажыр күүсеткеннер.

Октябрьның алдарлыг 40 чыл оюн таварыштыр социалистиг чарышты калбарткаш ыяш заводунуң, даараныыга комбинадының шахта эргелелиниң коллективтери чыл планнарын 20—30 хуу ажыр күүсетпишаан, Төрээн чуртка хөй продукцияны берген. Алгы заводу, колбаса фабриказы, Туранның болгаш Бай-Хаактың үлетпүр комбинаттары эрткен чылын багай эвес ажылдааннар.

1957 чылда кидис, алгы идиктерниң, тудуг материалдарының, даараглыг кылыгларның, бажың иштинге хереглээр эт-хереклелдиниң бүдүрүлгези көвүдээн. Ол ышкаш далгандан кылган чем аймаанның ассортиментизи калбарган болгаш шынары элээн экижээн.

Ындыг болза-даа, чамдык бүдүрүлге черлери эрткен чылдың бүдүрүлге планнарын күүсетпээннер. Чижээлээрге, туйбу болгаш ыяш доскаарлар бүдүрериниң планы күүсеттинмээн. Областың үлетпүр эргелели (начальниги эш Коссов) бүдүрүлгелериниң ажылын кошкак удуртуп, техниканы долузу-биле ажыглавайн турар чоруктар-биле эштежип турар.

Ылангыя тудуг материалдарының белеткелинге янзы-бүрү техниканы долу ыыңгээтпейн турар.

Областың үлетпүр эргелелиниң талазындан чамдык бүдүрүлге черлериниң ажылын кошкак удуртуп, четпестерни үзүткаар талазы-биле тодаргай хемчегларни албайн турганындан алгы заводу (директору эш Скрыль), сүт заводу, колбаса фабриказы бүдүрүп турар продукциязының бот-үнезин чиигетпээн. Чадаанының, Шагаан-Арыгның үлетпүр комбинаттары карылгалыг ажылдап турарлар.

Чамдык бүдүрүлге черлериниң удуртукчулары социалистиг чарышты үнелеп көрбейн турарлар. Алдынган хүлээлгелериниң күүседезин доктаамал хынавас, бүдүрүлгеде мурнакчыларның арга, дуржулгазын нептеретпес чорук ам-даа таваржып турар. Мурнакчы дуржулганы бүгү талазы-биле деткип, ону бүгү ажылчыннарның чедиишкини болдурар херек. Бүдүрүлге черлерин тодаргай удуртуру дээрге, социалистиг чарышты улам калбартыры, мурнакчыларның болгаш чаартыкчыларның инициативазын бүгү талабиле деткип, оларның дуржулгазын калбаа-биле нептередири болур. Эрткен чылын Шагаан-Арыгның, Бай-Хаактың үлетпүр комбинаттары өске комбинаттар-биле социалистиг чарыштың керээлерин чарбааннар. Харын-даа ук комбинаттарның цехтериниң, тус-тус ажылчыннарының аразында социалистиг чарыштын чок турганы илерээн. Комбинаттарның ажылында бо четпестерни партия райкомнары болгаш бүдүрүлге черлериниң профэвидел обкому (даргазы эш Чекмарев) чогуур деткимчени көргүспээн.

Бо бүгү фактылар партияның чамдык райкомнарының, райкүүскомнарның талазындан бүдүрүлге черлерин ам-даа кошкак удуртуп турарын херечилеп турар. 1957 чылда Шагаан-Арыгның үлетпүр комбинады 180 муң рубль карылгалыг болган. Карылганың чылдагааннарын анализтеп көөрге, комбинаттың директору эш Малышевтиң бүдүрүлгенин сан-хөөзүн болгаш ажыл-агыйын кошкак удуртуу, янзы-бүрү отчеттарны ханызы-биле өөренип көрбейн, шын эвес тургустунган наррядтарга харылсалга чок ат салып турганы илерээн.

Ынчангаш шалың фондузунуң артыкка чарыгдаттынып турарындан бот-үне улгаткан.

Районда үлетпүр черлериниң ажылын харылап турар Улуг-Хем райкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Байгалов үлетпүр комбинадының ажылын тодаргай удуртпайн турарын бо факт көргүзүп турар.

Бүдүрүлге черлериниң ажылынга удуртулганы шыңгыы күштелдирип, хүлээткен ажыл-херек дээш удуртукчуларның харылсалгазын белидип, ажыл-херекке харылсалга чогундан күрүнеге улуг когарал таварыштырып турарлар-биле демиселди күштелдирер херек.

Эрткен чылга бодаарга бо чылын үлетпүр продукциязының хемчээли көвүдээр. Тудуг материалдарының бүдүрүлгези, даараглыг хептернин, янзы-бүрү аш-чем продуктуларының ассортиментизи калбарар.

Планнаттынган ажылдарны күүседип болурунуң бүгү аргалары областың, районнарның бүдүрүлге черлериндe бар. Бүдүрүлге онаалгаларын сан талазы-биле күүседири-биле чергелештир бүдүрүп турар продукцияның бот-үнезин чиигедип, шынарын экижидер херек. Тудуг талазы-биле планнаттынган ажылдарны күүседир дээш, ыяш белеткелин, салдазшкынын калбартып, ыяш заводунга улуг чаартылгаларны кылыр. Туранга, Чадаанага туйбу заводтарының тудуун эгелээр.

Областың бүдүрүлге черлериниң ажылында четпестерни дарый үзүткап, организас-техниктиг удуртулганың деннелин бедитпишаан, бүдүрүлге черлеринге практиктиг дузаны хүн бүрү көргүзери партия райкомнарының, райкүүскомнарының болгаш бүдүрүлге черлериниң инженер-техниктиг ажыллакчыларының хүлээлгези болур. Чаа чылдың бүдүрүлге онаалгазын хуусаа бетинде күүседир дээш социалистиг чарышты калбартыр херек.

П. ГУСЕВ,
СЭКП обкомунуң үлетпүр кылдызының эргелекчизи

Сүт-бараан фермазында

Бай-Тайга районнуң «Типилелге» колхозунуң бирги сүт-бараан фермазының инектери бызаалап эгелээн. Баштайгы төрээн беш инектериниң бызаалары менди. Бызаа ажаакчызы эш Дойнур чаш бызаалар турар кажааны чылыглаан.

Ферманың инектериниң күш-дөнгели семис. Олар ам удавас шупту төрүп эгелээр. Инектер бызаладыр тускай кажаа база бар. Ферма ажылдакчылары төрүп чыгаан инектерни оларже үндүрбейн, коланга ажаан турар. 40 ажыг инектер чаа оларже шилчиттинген. Төрээн инектер немелде чемнер-биле хандыртынган. Саанчылар Долзатмаа, Сүрүн инек кажаазының иштин үргүлчү аштап, арыглап турар.

Колхозта чеди чыл школазының башкылары болгаш ажылчыннары фермага шефтээш, кажааларның иштинде доң черлерин хоорган, алаан кургаглаан. Олар ферма ажылдакчыларынга беседа чоруткан, моон соңгаар фермага концерт көргүзер, ханы солуну үндүрер болгаш агитация ажылын калбартыр деп турар.

И. ЧОЗАР.

Кижи бүрүзүнге чаа, солуун ном

Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозта библиотеканың ажылы эки. Ында янзы-бүрү 2500 ажыг номнар бар. Библиотеканың доктаамал номчукчулары 500 чедип турар. Библиотекарь О. Ичин-Хорлуу ырак одарларда малчыннарга, фермда ажылдакчыларына номнарны чедирип турар. Ол ышкаш ферма ажылдакчылары Х. Быдыймаа, К. Долума, Д. Деспижек олар колхозчуларга номнарны таратып турарлар.

К. ЭКЕР-ООЛ.

БИСТИҢ КАЛЕНДАРЫВЫС

УЛУГ АНГЛИ ШҮЛҮКЧҮ

(Дж. Байроннуң төрүттүнген хүнүнден бээр 170 чыл болганынга)

Он тос чүс чылдың революстуг романтизминиң сураглыг төлөлекчизи, улуг англи шүлүкчү Джордж Гордон Байроннуң төрүттүнген хүнүнден бээр январь 22-де 170 чыл болган.

Байрон хоозураан аристократчы өг-бүледен төрүттүнген болгаш Кембридж университединге өөренген. Оон шүлүктериниң баштайгы чыынызы «Дыштанылга шактары» деп ат-биле 1807 чылда үнген.

Байрон Англияның лордтар палатазының кежигүнү турган. Аңаа революстуг уткашынарлыг чугаалар чугаалап, бодунуң чогаалдарының политиктиг аялгаларын илередип турган. Луддачыларны —«машина үрекчилерин» камгалап, Ноттингемниң пеставычыларының хөрөөниң талазы-биле өлүүп шиидилге дугайында хоойлуга удурланып, ол хоойлунуң чогаадыкчыларынга удурланган чогаалды бижээн.

Хөренгитен аңгының кижилери-биле харылзаазы баксыраан, Байрон Англиядан кезек үеде үнүп чоруур деп шиитпирлеп алган. 1809—1811 чылдарда Испанияже, Албанияже, Турцияже болгаш Грецияже аян-чорук кылыр чораанының соонда «Чайльд Гарольдтуң чурттар кезээни» деп шүлүглелди бижээн. Ол чогаалда аңгадаан тоянчы кижини көргүспүшаан, Байрон хосталгага ынакшылын илереткен.

1812 чылдан 1825 чылга чедир Байрон өлөөн каш шүлүглелдерни бижээн. Байрон ол чогаалдарынга ниитилелге удурланган үймээнчи кижиниң дүрзү-хевирин чуруп көргүскен.

Дээди аңгының кижилери-биле маргылдааның түңнелинде Англиядан Байрон чоруткаш, 1816 чылда Швейцарияга, оон соонда Италияга барган. Аңаа «Манфред» деп шүлүглелди бижип доосан болгаш чиг сатиралыг чогаалдарны тургускан.

«Сардапагал», «Дон Жуан» болгаш өске-даа чогаалдарынга Байрон херек кырында чангыс кижиниң — ниитилелге удурланган үймээнчиниң дүрзү-хевирин көргүскен. Ылаңгыя бодунуң амыдыралындан хөй чүүлдерни Байрон ол чогаалдарда хөйнү киирген. Ынчангаш А. С. Пушкин мынча деп демдеглээн: Байрон «чүгле чангыс характерни, тодаргайлаарга бодунуң характерин: бир кижиниң характеринге —бодунуң чоргаар чоруун, ийиги кижиниң характеринге — бодунуң өжөөнирек чоруун, үшкү кижиниң характеринге —бодунуң муңгаргай чоруун сиинктирген». Ынчалза-даа Байроннуң чогаалдары уткалемиселиниң көдүрүүшкүнү —шүлүкчүнүң чогаадыкчы ажыл чорудулгазының чаа күш-биле чечектелиишкининге идиг болган.

«Дон Жуан» болза шүлүктеп бижээн реалистиг роман болур. Ол чогаал Байроннуң чогаадылга ажыл-чорудулгазын алдаржыткан. Ол романда испан оол Дон Жуанныңужуралдарын, оон Испаниядан дезип үнгенин, Измаилди штурмнаарынга киришкенин, II Екатеринага бараан болуп турганын, Англияга чеде бергенин көргүзүп турар. Байроннуң бодап планнап алганы-биле алырга Дон Жуанның өлүүр-биле ол чогаал доостур турган. Ынчалза-даа Байрон ол чогаалын доозуп шыдавайн барган. «Дон Жуан» деп чогаалы-биле Байрон хосталганың чарлакчызы, улустарның национал хамаарышпас чоруунуң камгалакчызы, кара-туразында аажылаар эрге-чагырганың дайзыны болу берген.

Европага реакцияның шынгыырап турган үезинде Байрон демократтыг бөлүктүү калбак фронтузунга хандыр турган. Ол үеде реаксылыг күүнелерниң (Пруссияның, Австрияның, олче чоок турган Россияның) «Ыдыктыг эвилели» дээр эвилели янзы-бүрү чурттарга революстуг шимчээшкинни базарын орадажып турган болгаш өлөөн чурттарга национал-хосталгалыг дайыннар болуп турган. Ынчангаш Байрон итали революсчуларының шимчээшкининге киришкениниң соонда, Турцияга удур Грециянның национал-хосталгалыг демиселинге база киришкен.

Байроннуң чогаалдары Барыын Европаның өлөөн каш чурттарының литературазынга улуг саңлдарлыг болган.

Орус чогаалчылар— Пушкин, Лермонтов, Рылеев, революсчу-демократтыг критиктер — Белинский, Добролюбов, Чернышевский Байронну бедин-биле үнелеп чоранаар.

Улуг англи шүлүкчү Байроннуң чогаалдары бистин чуртувуста хөйү-биле парлаттынып үнүп турар. М. Горькийниң чугаалааны-биле алырга Байрон делегей литературазының алдарлыг төлөлекчилериниң бирөзи. Оон төрүттүнген хүнүнден бээр 170 чыл болганын бистиң чуртувуста калбаа-биле демдеглеп турар.

БИСТИҢ КАЛЕНДАРЫВЫС

ФРЕДЕРИК СТЕНДАЛЬ

(Төрүттүнгенинден бээр 175 чыл болганынга)

Шылгарааңгай реалисчи чогаалчы Анри Бейль 1783 чылдың январь 23-те Франсияның мурнуу-чөн чүгүнде Гренобль деп хоорайга бай адвокат кижиниң өг-бүлезинден төрүттүнген. Анри Бейль бодунуң чогаалдарын янзы-бүрү (каш-каш чүс чыгам) шола аттар-биле парладып чораан. Оларның чүгле бирөзи — Фредерик Стендаль деп шола ат төөгүге артып, бүү делегейге алдаржый берген.

Фредерик Стендальдың чогаал ажылы болза, Франсияга критиктиг реализминиң тывылганының баштайгы үе-чадазынга хамааржыр. Критиктиг реализм Барыын Европага XIX чүс чылдың 30—60 чылдарында онза хөгжөөн. Ол үеде Франсияга — Беранже, Мериме, Бальзак, Англияга—Диккенс, Теккерей, Германияга — Гейне болгаш өске-даа улуг чогаалчыларның чогаалдары бижиттинген.

XIX чүс чылдың реалистериниң уранчечен мергежилиниң чедишкиннери дыка улуг. Олар социал амыдырады көргүскен романны хөгжүдүп, Маркстың чугаалаанын ёзугаар алырга, «хүндүтен» хөренгитеннерден өгөлөөн... үүрмек садыгжыта болгаш адвокат дузалакчызынга чедир» буржуаз ниитилелдиң янзы-бүрү социал-бөлүктериниң чуртталгазын бүүле талаларындан тодазы-биле бижип турганнар.

Стендальдың баштайгы улуг романы— «Кызыл болгаш кара» деп чогаал болур. Романның ады-ла оон социал талазы-биле ханы уткалыын көргүзүп турар: «Кызыл» биле «кара» — революцияның болгаш реакцияның — ийи удурланышкак күштериниң үскүлежиишкини-дир. Революцияны — «кызыл», ону баскан реакцияны—«кара» кылдыр көргүскен. Романның кол маадыры Жюльен Сорель бодунуң өжөөтилериниң аразында чурттап чоруур. Ынчангаш Сорель дириг чоруур эргезин камгалаар дээш, долгандыр турар ниитилелге удур демисежип, «хуу-салым билзин» дээн ышкаш, байгы-ла аргаларын ол демиселге ажыглаар ужурга таваржыр. Сорельдиң мөзү-шынарының үстүнде байдалдардан үндезилеттинген кол демдектерин романның ады база-ла айтып турар.

«Шын, чүгле шын» деп Дантоннуң сөстерин Стендаль романның өгезинге киирген. Шынап-ла, романның сюжеди херек кырында болган таварылгага үндезилеттинген. Алыс боду тараачын ызыгуурлуг болза-даа, эртем-билиг чедип апкан Жюльен Сорельге бай ызыгууртан маркиз де ла Мольдың уруу Матильда ынакшый бээр. Ол дээрге, буржуаз ниитилелге ат-аддар чок, бүжар чорук деп санаттырар. Чүге дээрге, ынчаарда карачыл кижи-биле бай ызыгуурганны деңнеп эгелөөн «маадырларның» шуптузунуң өгбези» деп А. М. Горький бижээн. Жюльенниң ол бүзүрели буурап дүшкениниң түңнелинде, нүгүл-хопка шыдашпаан Сорель, дээрги де Реналь кадайны боолаткаш, туттуруп хоругдаттырар. Оон соонда удаваанда Жюльен бажын кестирип шаажылаттырар.

Буржуаз ниитилелдиң өзу-чурумнарынга болгаш чанчылдарынга удурланышкыны эргетен дээргилер-биле эптешпейн, оларның аайын эртпес чашпаачызы болурунуң орнунга өлүү бээри дээре деп санаан Жюльен Сорельдиң овур-хевирин дамчыштыр чогаалчы көргүскен.

1839 чылда Стендальдың ийиги улуг романы — «Парма ораны» деп, Наполеоннуң аштырганының сөөлүнде Италияның соңгу талазында Парма деп улуг эвес княжествога (можуга) бооп турган болуушкуннарның дугайында чогаал кестүп келген.

Ол романның кол маадыры Фабрицио дель Донго, база-ла Жюльен Сорель ышкаш, маадырлыг чорук кылырын күзеп чоруур. Ватерлоо чанынга тулчуушкунну тодарадып бижээни-биле роман өгелөөр. Австрияга өжөлеткен бодунуң төрөөн чуртун Наполеон хостажыр боор деп кордаан Фабрицио ол идегелинге бүзүрелин Ватерлоога чеде бер сал-ла ыыкыыштар. Маадыр болуксаан күзели база ней көрүп болбас шаг турган. Ынчангаш оолдун төөгүзүн билип алыр дээш маркиз айтыра бээрге, оон мурнуу чарыында Жюльенге үругларын башкыладып турган дээрги де Реналь аңаа боду безин ынак хирезинде-ле оолду кончуг багай

кижи деп мегелептер. «Стендальдың Жюльен Сорели — эртем билиниң бедик хөгжүлдези оларга база-ла ол ышкаш бедик болгаш хамаарышпас социал турушту, угаанның болгаш тура-сорукту хоостуун хандырыптар деп бүзүрелдиг чуртаап эгелөөн «маадырларның» шуптузунуң өгбези» деп А. М. Горький бижээн. Жюльенниң ол бүзүрели буурап дүшкениниң түңнелинде, нүгүл-хопка шыдашпаан Сорель, дээрги де Реналь кадайны боолаткаш, туттуруп хоругдаттырар. Оон соонда удаваанда Жюльен бажын кестирип шаажылаттырар.

Буржуаз ниитилелдиң өзу-чурумнарынга болгаш чанчылдарынга удурланышкыны эргетен дээргилер-биле эптешпейн, оларның аайын эртпес чашпаачызы болурунуң орнунга өлүү бээри дээре деп санаан Жюльен Сорельдиң овур-хевирин дамчыштыр чогаалчы көргүскен.

1839 чылда Стендальдың ийиги улуг романы — «Парма ораны» деп, Наполеоннуң аштырганының сөөлүнде Италияның соңгу талазында Парма деп улуг эвес княжествога (можуга) бооп турган болуушкуннарның дугайында чогаал кестүп келген.

Ол романның кол маадыры Фабрицио дель Донго, база-ла Жюльен Сорель ышкаш, маадырлыг чорук кылырын күзеп чоруур. Ватерлоо чанынга тулчуушкунну тодарадып бижээни-биле роман өгелөөр. Австрияга өжөлеткен бодунуң төрөөн чуртун Наполеон хостажыр боор деп кордаан Фабрицио ол идегелинге бүзүрелин Ватерлоога чеде бер сал-ла ыыкыыштар. Маадыр болуксаан күзели база боттанмас. «Парма ораны» деп роман буржуазияның реаксылыг күштеринге чогаалчының удурланышкынының херечизи болур Стендальдың сөөлгү чогаалдарының бирөзи. Үетүнде адаан чогаалдардан аңгыда Стендаль «Кызыл болгаш ак» (1830 чылдарда бижип эгелөөн төндүрбөөн), «Ванина Ванини», «Ынакшыл дугайында», «Расин болгаш Шекспир», «Итали демдеглелдер», «Италияга уранчурулганың төөгүзү», «Рим, Флоренция, Неаполь» болгаш өске-даа хөй чогаалдарны бижээн.

Стендаль он чеди харлыында-ла Наполеоннуң шерининге кирип алган турган. Наполеонну баскаш, Франсияга Бурбоннар катап хаанныг бээрге, Стендаль чуртундан үүнүп чоруткаш, Италияга чурттай берген. Франсияга чүгле ында-хаая келгилээр турган. Ол чорук Стендальга кончуг берге болуп турган.

1842 чылда Франсияга кашкыя-ла хонары-биле чедип келгеш, Стендаль Парижтың кудумчузунга чорааш, хеп-хенертен өлген.

Буржуаз нүүлдүү болгаш бектелгениң сойгалакчызы Стендальдың чогаал ажылында француз революцияның үннериниң чаңгыланыышкыннары күштүү-биле дыңналып турар боорга, ол үениң чогаал шүүмүүлекчилери оон чогаалдарын автор боду дириг чорда өжегөөн ыыттавайн эрттирип турган. Эң-не баштай улуг чогаалчы Бальзак 1840 чылда «Бейль дугайында этюд» деп үүлге Стендальдың чогаалдарының реалистиг күүнү, төөгүлүг ужур-утказын шыны-биле үнелөөн.

Стендаль чогаал бижиирде, тода, бөдүүн, допчу болгаш ылаштыг болурун негеп чораан. «Мен чүгле чаңгыс: тода бо-лур деп чурумну билир мен. Бир эвес тода эвес болзумза, мээң бүү сагыш-сеткилимни турбаан-даа кыдыр санаш болур» деп Стендаль бижип чораан. Улуг чогаалчының шак бо чагыын аныяк тыва чогаалчылар бистер онзалап демдеглевишаан, кижи төрелгетеннің культуразының эртинелериниң бирөзи — Стендальдың чогаалдарын ханызы-биле өөренип көөр ужурлуг бис.

Стендаль боду Наполеоннуң россияга удур халдаашкынының киржикчизи чоорга-даа, төрөөн чуртун өжелекчилердеи камгалаан орус улустуң маадырлыг чоруун магадап, Россияда дерзии, дарлакчы хаандан аңгыда ажылчы чон, дайынчы улус барын көрүп чораан. Ынчангаш Фредерик Стендальдың кижи сеткилинин, ажызының нарын демдектериниден турз ханызы-биле тодаргайлап бижээн чогаалдарын совет улус база-ла бедин-биле үнелеп, чогаалчының турасказалын хүндүткеп сактып турар.

Ю. КЮНЗЕГЕШ.

Күш-ажылдың аар-берге байдалдарынга удур Франсияның шахтерларының ажыл соксадыышкыны

ПАРИЖ, 17. (СЭТА). Парижтиң Монсоле-Мин районда «Плишон» шахтага (Сон болгаш Луар департамент) дүүн частыышкын болган, оон түңнелинде 40 хире шахтерлар качыгдаан. Ол халаптыг болуушкуннуң үезинде болган улуг өртте беш шахтерлар өлген. Оон артканнары берге байдалда турар.

Үргүлчүүнүң халаптыг болуушкуннарынга болгаш ажылчы чоннарның бертик-бежел болурунга чедирип турар шахталарда күш-ажылдың аар-берге байдалдарынга болгаш техниканың айыыл чок чоруунуң дендии багай деңнелинге удур ол хөмүр даш бассейнинің 8 муң шахтерлары удурланыышкынының ажыл-соксадыышкынын эгелөөннер.

Франсияның коммунистиг партиязының төп комитеди халаптыг болуушкун дугайында медээни алган соонда Монсо-ле Минниң шахталарының профөвилелинин адынга телеграмма чоруткан. «Капиталистаг араатанзыг дарлалдың чаа уржуктарынга бодунуң кааргелин» ында илереп турар. Франсияның коммунистиг партиязының төп комитеди халаптыг болуушкуннуң чылдагааннарын истеп хыларын, ол ышкаш техниканың айыыл чок чоруунуң хемчеглерин хажык чок сагыырын негөөрин Национал хуралда бодунуң парламент бөлүүнге дааскан.

Франсияның Национал хуралында

ПАРИЖ, 17. (СЭТА). Дүүн Национал хурал бодунуң чоокку хүннерде ажылының программазынче база катап эглип кирген. Оон-биле холбаштыр чазак-биле маргылдаа үнүп келгени билдингир. Парламент бөлүктериниң төлөлекчилериниң чевүлел хуралының саналдарынга удурланмышаан, Гайяр дайынның хоочун ажылдакчыларының болгаш туттуруп чорааннарның материалдыг байдалының дугайында интерпелляцияны хүн айтырыынга киирер идегел дугайында айтырыгны тургускан. Чазак бодунуң турып келгениниң ийи айының иштинде ол ыыдыышкынны депутаттарга ам чеди удаа онаап турар.

Интерпелляция кылырының чылдагаанны болза, пенсияларның хемчээлин өде көөрүнден чазактың чүгле ойталаны эвес, харын амга чедир турып турары ышкаш ол пенсияларны квартал сапында эвес, а оларны чыл иштинде чаңгыс катап төлеп бээр дээн шиитпири болган. Чазактың ол шиитпиринге удур январь 15-те Парижке чыылган массалыг митингиге фронтучу чорааннар болгаш туттуруп чорааннар удурланыышкынын илереткеннер.

Боттарының бөлүктериниң туружун тайылбырлап, бөгүн чүве чугаалаан дыка хөй депутаттар дайынның хоочун ажылдакчыларының байдалын баксырадырынче угланган чазактың шиитпири-биле холбаштыр таарзынмас чоруун илереткеннер.

Бүдүн хүн иштинде үргүлчүүлөөн саналшүүмчүлелдериниң түңнелинде Национал хурал чазакка идегелин илереткен.

Ынчангаш чазакка идегел дээш бадылаан депутаттар фронтучу чорааннарның материалдыг байдалының дугайында интерпелляцияны чугаалажырындан ойталаннар.

Коммунистер, депшилгелиг республиканчылар болгаш өске-даа бөлүктериниң өлөөн хөй депутаттары чазакка идегелге удур бадылааннар.

Чазак бүдүн хүнүнүң дургузында чазакта төлөөлөп турар партияларның талазындан деткимчени чедип алыр дээш күжениишкинни салган. Национал хуралдың хуралдарының аразында чапсарларда парламент бөлүктериниң хуралдары болган. Министрлер Чевүлелиниң даргазы Гайяр оон сөзү-биле алырга бюджеттиг дефицидин кызырарынга болгаш Франсияның экономиктиг байдалын катап турузарынга өргежок чугула бодунуң «камналга» политиказын шынзыктырып, хуралга чүве чугаалаан. Оон-биле кады бир өвес «бюджетте хостуг хөреңги бар апарза» фронтучу чорааннарның пенсияларының хемчээлин моон соңгаар өде көөрүн Гайяр аазаан.

Ол аазаашкын аажок бүлүртүү байдалдыг турбуже социалистиг партияның парламент бөлүү чазакты деткиир деп шиитпирлөөн болгаш аңаа идегел дээш бадылаан.

Француз конституцияже халдаашкын

ПАРИЖ, 17. (СЭТА). Чазак конституция реформазының дугайында хоойлу төлевилелин Национал хуралдың бюрозунга киирген. Төлевилеттинген реформа ханы антидемократчы байдалдыг болуп турар. Ол болза чаа корум-чурумну чорудар чарыгдалдарның талазы-биле Национал хуралдың депутаттарының хоойлу үндүрер талазы-биле инициативазын, хоойлулар болгаш Национал хуралды тарадыр дугайында чаа дүрүм бадылаар эргелерин казырын ол реформа көрүп турар.

Депутаттарның хоойлу үндүрер талазы-биле инициативазын казааны болза социал хандырылганың системазын, ажылчын аңгының, тараачыннарның, күрүне албан-хаакчыларының, пенсионерлерниң болгаш оон-даа өскелериниң ниити байдалын экижидеринче угланган хоойлу төлевилелдери идип үндүрер талазы-биле депутаттарның эргелерин узуткаарын айтып турар. Чүге дээрге «чаа чарыгдалдарны үндүрбейн барбас хире социал талазы-биле чаңгыс-даа хоойлу турып болбас» деп Франсияның коммунистиг партиязының төп комитединиң секретары Жак Дюкло «Юманите» солунга айыткан.

Хоойлу төлевилелдерин бадылаарының чорудулгазын өскерткени парламентинин эрге-хүлөөлөөрин шыңгыы кызыгаарлаарынга база чедирер. Реформаның инициаторлары чазактың кандыг-даа хоойлу төлевилели чазактың дүжеринге чедирер удурланыышкын резолюциязын эң хөй кезиктиг бадылаашкыннары хүлөөн алган таварылгада соңгаарлаттынган турып болурун чедип алырын сүмелеп турарлар. Ындыг хөй кезик чокта хоойлу төлевилелер хүлөөн алдынган деп санаар.

Парламентини тарадырынга болгаш республиканың президентизиниң калбак бүрүн эргелериниге хамаарышкан чаа чүүлү төлевиледе киирип турар. Ол чүүлү тайылбырлавышаан, Дюкло мынча деп бижип турар: «Конституция реформазының үшкү үзел-бодалы болза депутаттарны чазактың политиказының дыңнангыр күүсеткичилери кылдыр хууддурар дээш парламентини тарадырының доктаамал кыжаныыының мурнунга депутаттарны тургузарында болуп турар».

АКШ-тың чазааңга Канаданың чазаанын удурланыышкын нотазы

ОТТАВА, 17. (СЭТА). Канада нефтини АКШ-че импорттаарын кызыгаарлааныга холбаштыр Канаданың сан министри Флеминг Каттышкан Штаттарның чазааңга Канаданың удурланыышкын нотазын общиналар палатазынга киирген. «Бо чорудулга болза сөөлгү недельдер иштинде АКШ-тың чазааңга Канаданың чазаанын эң шиитпирлиг каш удаа негелдерин турбуже болдунуп турар деп нотада демдеглеп турар. Бо чорудулга болза каайлы тарифтериниң болгаш садыглаашкынның дугайында ниити дугуржулганың байдалынга, ол ышкаш бистиң ийи чазактарның хүлөөп алганы оран камгалалының талазы-биле экономиктиг кадыажылдажылганың принципинге удурланышкак болгаш Парижке чоокта чаа болган хуралдарга Соңгу атлантика кереезиниң организацияларының бүгү кежигүнериниң аразынга экономиктиг айтырыглар талазы-биле чедип алдынган дугуржулга-биле дүүшпейн турар деп Канаданың чазаа санап тур».

Канададан нефтини импорттаар талазы-биле доктааттынган кызыгаарлаашкынны соксадырынче АКШ-тың чазаанын Канаданың чаза кыйгырып турар.

Барыын талакы чурттарга чепсеглениишкинни эндере бүдүрериниң планнары

РИМ, (СЭТА). Үш чурттарның «чепсеглениишкиннерин кады бүдүрери» дижир айтырыгларның талазы-биле Франсияның камгалал министри Шабан-Дельмас-биле болгаш Барыын Германияның камгалал министри Штраус-биле чугаалажыышкыннар кылыр дээш Италияның камгалал министри Тавиани Бонниче чоруп-кан.

Парижтиң, Боннуң болгаш Римниң аразында белеткеп турар дугуржулга «чепсектиң эң-не амгы үедеги хевирлерин» кады бүдүрериниге хамаарышкан чаа чүүлү төлевиледе киирип турар. Ол чүүлү тайылбырлавышаан, Дюкло мынча деп бижип турар: «Конституция реформазының үшкү үзел-бодалы болза депутаттарны чазактың политиказының дыңнангыр күүсеткичилери кылдыр хууддурар дээш парламентини тарадырының доктаамал кыжаныыының мурнунга депутаттарны тургузарында болуп турар».

Бижикчилерниң чагааларындан

ФЕРМАДА КЫЗЫЛ БУЛУҢ

Фермада саанчыларның чурттап турар бажыңының кожазында бир өрөөлге малчыннар күзелдин-биле чыглып кээрлер. Өрөөлдің иштин көөрге, ханаларында янзы-бүрү плакаттарны, лозунгуларны аскылаан, кызыл пес-биле шып каан столдун кырында номнарны, сеткүүлдерни, чаа солуннарны шевергини-биле чысказай салгылаан. Өске бир стол кырында ойнаарының болгаш хөгжүмнүң хереклеерлерни делегилээн. Ол дээрге Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң Ак-Кежигде сүт-бараан фермазының кызыл булуну-дур.

Малчыннар боттарының хостуг шактарын маңаа үргүлчү солун болгаш уткашынарлыг эрттирип турарлар. Ферма ажылдакчыларының хөй кезиг—аныяктар болгаш комсомолчулар. Бистиң чуртта болгаш даштыкыда болуушкуннарны, бистиң областың мурнакчы малчыннарының чедишкиннерин лекцияларны, беседаларны дамчыштыр агитаторлардан олар үргүлчү билип ап турар.

Малчыннар өртүүлүнге культура-массалыг ажыл кайда-ла эки организастаттынган болдур, ында бүдүрүлгечи көргүүлүг кезээде бедик болур. Ынчангаш, ол ферманың ажылдакчылары шынап-ла эрткен көдээ ажыл-агый чылында сүт саалдазының талазы-биле районга бирги черни өгөөннер.

Амгы үеде ферманың ажылдакчылары инектерни шыырак, деңгелдиг кылдыр кыш ажырып алыр дээш бедиткен хүлөөлгелерлиг ажылдан турар.

К. Нурзат.

ЧАА КЛУБТУҢ АЖЫЛЫ ХАЙНЫП ЭГЕЛӨӨН

Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тук» колхозунуң клуву чоокта чаа ажыттынган болза-даа ында культура-массалыг ажылды чедишкиниг организастап эгелөөн. Шининиң, хөгжүмнүң, танцының, ырының белгүмнери тургустунгулаан. Оларның киржикчилери 60 ажыг кижи болуп турар. Белгүм бүрүү недельде ийи удаа белеткел кичээлдерни чорудуп турар.

Чаа клубка районнуң удуртур организациялары дузаламчыны көргүүп турар болгаш ылаңгыя хереклеердер садып алыры-биле 3 муң рубльди клубка райкүүском үндүрүп берген. Чаа клубта лекциялар, беседалар, кино, концерттер көргүзүлгелери чоруттунуп турар.

Бот-тывынгыр уран-чүүл өөлүмнериниң ажылдарын ылаңгыя башкылар А. Допчаа, Е. Щерменцеева, М. Дүүней идепкейлиг удуртуп турарлар.

Бо эгелөөн ажылды моон соңгаар суларатпайн, улам организастыы-биле чорудар сорулга ам оларның мурнунда турып турар.

Д. Шактар.

БИСТИҢ ЭМНЕЛГЕ САЛБЫРЫВЫСТА

Бистиң эмнелге салбырывыс Барыын-Хемчик районнуң «Большевик» колхозта ажылдап турар. Эмнелге салбыры чүгле эмнелге талазы-биле эвес, харын профилактиктиг ажылды база чорудуп турар. Эмнелге темаларынга беседаларны, ыыткыр номчулгаларны чорудуп, санитар бюллетенин үргүлчү үндүрүп келген.

Хөрөөженнер активиниден 6 кижи составтыг санитар комиссиязын тургускан болгаш ол комиссия айда ийи катап бажыңнарны кезип, арыг-шевер дугайында беседаларны чорудуп турар. Оон-биле кады чаш уругларны болгаш саатты хөрөөженнерни кадыының талазы-биле харагалзап турар. Үш хар чедир бүгү уругларны даңзыда киирген.

1957 чылда колхозта бүгү чонну шинчилеп көрген болгаш бруцеллезка удур тарылганы чоруткан. Үш орунну божулга салбыры база ажыттынган.

Ам күзөөр чүүл болза, 1958 чылда эмнелге салбырының чаа бажыңын тудуп бээр деп берген аазаашкынын колхозтуң баштаар чери дүрген күүседирин идеген турар бис.

Г. Пугачева.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

Кызыл хоорайның Красноармейская кудумчузунда № 1 бажында чурттап турар хамаатты Воля Антоновна Бабинок чурттап турар чери билдинмес Николай Николаевич Бабиноктан чарлыр дугайында херек көдүрүп турар.

Ук херекти область судунга көөр.

Кинофильмнер тарадырының
Тыва область конторазы
ОБЛАСТЫҢ КИНО
ЭКРАННАРЫНЧЕ

МЭЭҢ АМЫДЫРАЛЫМДАН
деп кинону тарадып үндүрген.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң ораалакчызының, иштики информация кылдызының 3—88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал кылдызының база бухгалтериянның 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдөө ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, чагаа кылдызының 3—65.

ТС—00622. Культура эргелелиниң типографиязы.